

ŽIDOVSKÁ ZAHRADA NA NOVÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM

Poslední poznatky na základě archeologického výzkumu

TOMASZ CYMBALAK — VERONIKA STAŇKOVÁ

Výsledky několika archeologických výzkumů provedených mezi lety 2009–2014 v severní části Horního Nového Města pražského rozšířily naše dosavadní znalosti o největší nekropoli židovské komunity ve středověkých Čechách, fungující zde od 2. poloviny 13. do 2. poloviny 15. století. Aktivita archeologů ve sledovaném prostoru byla spojená zejména s novostavbou obchodně kancelářského objektu Quadrio, kde až do doby výstavby metra (70. léta 20. století) existovala tradiční hustá městská zástavba s počátky v raném středověku. Nové poznatky o židovském hřbitově doplňují pestrou škálu posledních zjištění o sídlištní mozaice zkoumaného prostoru.

THE JEWISH GARDEN IN PRAGUE'S NEW TOWN. THE LATEST FINDINGS BASED ON ARCHAEOLOGICAL RESEARCH

A listing of all archaeological research activities within the "Jewish Garden" emphasizing the results of research carried out in 2009–2014 and presenting their contribution to the expansion of our existing knowledge of what is the largest necropolis of a Jewish community in medieval Bohemia. Burials took place in the necropolis from the second half of the 13th century to the second half of the 15th century. In the 14th century it was attached to the northern part of the Upper New Town of Prague. The work of archaeologists within this monitored area was primarily associated with the new construction of the Quadrio commercial office building, in an area where there once was a traditional dense urban area originating in the early Middle Ages, until the construction of the metro in the 1970's. New findings about the Jewish cemetery supplement a wide range of recent discoveries regarding the settlement mosaic of the investigated area.

Klíčová slova — archeologický výzkum — Praha-Nové Město — Židé — hřbitov — pohřebiště — Židovská zahrada — náhrobky — středověk

Key words — archaeological research — Prague's New Town — Jews — cemetery — burial site — Jewish Garden — tombstones — Middle Ages

V nejbližším okolí a na ploše samotné kulturní památky „židovský hřbitov bývalý – zv. Židovská zahrada, archeologické stopy“ (r. č. ÚSKP 50198/1–2266) bylo v posledních letech provedeno několik záchranných archeologických výzkumů. Jejich realizace byla z větší části svěřena archeologickému odboru Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v hlavním městě Praze, a vždy souvisela se stavebními aktivitami v této části metropole.

Vědecky a společensky citlivá oblast si pokaždé vyžádala úzkou spolupráci s odborníky ze Židovského muzea v Praze a se zástupci Židovské obce v Praze. Nově získané informace z terénních výzkumů umožňují doplnit naše dosavadní představy o rozsahu a době vzniku největší židovské nekropole na území Čech.

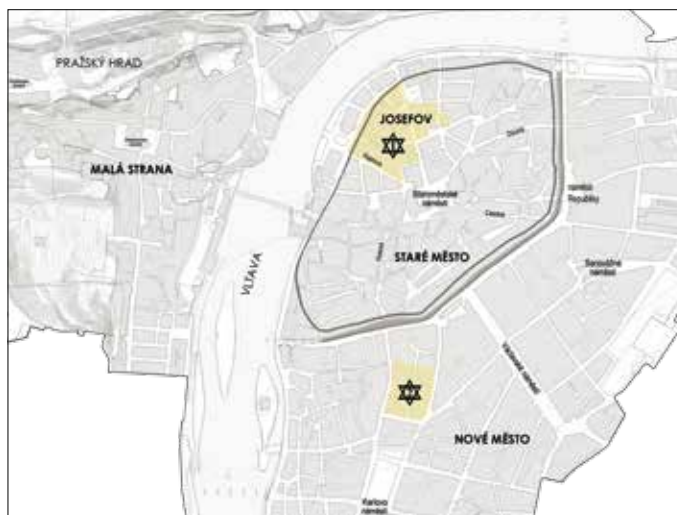
Židovská zahrada

Nejstarší informace o existenci židovského hřbitova v prostoru na jih od staroměstských hradeb (obr. 1) jsou tradičně spojovány s listinami českého krále Přemysla Otakara II. z 2. poloviny 13. století. Zmíněné zápisy pocházejí z let 1254, 1255, 1262 a 1268 a obsahují ustanovení vydaná na ochranu Židů, jejich majetků a hřbitovů v celém království (CDB V/1, č. 36, č. 41, č. 316, s. 76–48,

s. 85–91, s. 471–474; CIM I, č. 4, s. 9–12; CIB I, č. 45, s. 131–134; BRUGGER/WIEDL 2005, č. 32, č. 34, č. 39, s. 42–48, s. 51–54; CDB V/2, č. 566, s. 137–143). Ze znění listin vyplývá, že novoměstská nekropole nemusela být v rámci pražské sídelní aglomerace z doby středověku a dále v rámci celého království jedinou (opačný názor DRAGOUN 2000, 447; DRAGOUN 2002, 235).

Přesto po dlouhá léta bylo místo mezi ulicemi Spálenou, Lazarskou,

Obr. 1. Historické jádro Prahy (PPR) s vyznačením plochy Josefova (v současných hranicích) a Židovské zahrady (podle historických pramenů) **žlutě** a průběhu staroměstských hradeb s příkopem **tmavě šedě** (zobrazil T. Cymbalak, 2014).

Jungmannovou a Purkyňovou ztotožňováno s nejstarším, potažmo jediným židovským hřbitovem v Čechách (TOMEK 1855, 238). Podle stavu současného bádání je však jisté, že bezprostřední vazbu na novoměstskou nekropoli má zápis o několik desítek let mladší. Jedná se o listiny, v nichž se v letech 1341 a 1351 (TOMEK 1855, 238) uvádí informace o veřejných cestách, které probíhaly po východní a západní straně židovského hřbitova a vedly přibližně ze severu na jih (obr. 2). K funerálním účelům se tento prostor používal do 2. poloviny 15. století, kdy byl v roce 1478 na základě nařízení krále Vladislava Jagellonského hřbitov zrušen (TOMEK 1891, 156–157).

Obr. 2. Židovská zahrada a nejbližší okolí na rekonstrukčních plánech z poloviny 19. století, **vlevo** – situace před rokem 1348; **vpravo** – situace po roce 1419; TOMEK 1892 (upravil T. Cymbalak, 2014).

Následně uvolněné místo bylo rozměřeno na 30 stavebních parcel, které rozdělovala nově vzniklá ulice o šířce odpovídající 28 českým loktům (16,5 m; LORENC 1973, 177). Do poloviny 19. století nesla tato komunikace název *Židovská zahrada* (*Judengarten Gasse*). V povědomí obyvatel Prahy se existence pohřebiště udržovala i díky opakovaným nálezům lidských kostí (STAŇKOVÁ 2011a, 64).¹ Dnešní název *Vladislavova* je používán od roku 1869.²

ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY

V prostoru bývalé Židovské zahrady a jejím nejbližším okolí byly provedeny více než dvě desítky evidovaných archeologických výzkumů (obr. 4, 5). Niže budou pojednány pouze ty výzkumy, které zdokumentovaly přímé a nepřímé doklady existence pohřebiště Židovská zahrada (obr. 6). Číselné označení jednotlivých lokalit v soupisu je identické s označením na plánech i dále v textu.³

1. Purkyňova ulice ppč. 2384/1 (NPÚ výzkumy č. 2009/40, 2010/09, 2013/23, 2013/24)

Při zřizování nových inženýrských sítí v Purkyňově ulici byly vyhloubeny čtyři šachty, které ve směr poskytl archeologická data z doby středověku. V první z nich byly přibližně 2,20 m pod současným povrchem v roce 2009 zjištěny obrysy dvou hrobových jam patřících k areálu Židovské zahrady. V lépe čitelném případě byl jasně patrný obrys rakve a částečně odhalena lidská lebka. Orientace obou hrobů odpovídala běžnému úzu západ–východ (obr. 6, 7). Výkopy hrobových jam se zahluhovaly z části do geologického podloží, z části do staršího sídlištního horizontu 2. poloviny 12. až 1. poloviny 13. století (kulové a sloupové jámy, zahluhočená část domu včetně stupňovité šíje). Mladší úsek osídlení tvořila opuková zeď, následně začleněná do obvodového zdiva bývalého čp. 73 (STAŇKOVÁ 2011a, 69–70).

Při realizaci tří kanalizačních šachet v trase komunikace byly v letech 2013 a 2014 objeveny další funerální památky. Plochou prováděných výkopů byly zachyceny dva nekompletní hroby, porušené vedením recentních inženýrských sítí. Na řezech byly rozpoznány další tři až čtyři výkopy hrobových jam, pokračující mimo zkoumanou plochu (rekonstrukce jejich dalšího průběhu viz obr. 6).

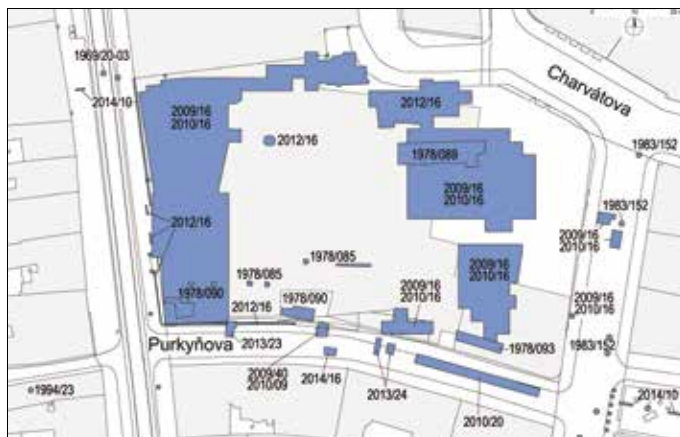
Obr. 3. Praha 1–Josefov. Zlomky náhrobních stél z Židovské zahrady přenesené roku 1866 na Starý židovský hřbitov (PAŘÍK 2003, 18).

¹ Kupříkladu roku 1866 je uváděn převoz zlomků gotických náhrobků na josefovský židovský hřbitov (LAŠTOVKA/LEDVINKA 1997, 409; PAŘÍK 2003, 8–19; obr. 3). Známa jsou také antropologická vyhodnocení kolekce pěti lebek s označením „Aus dem Judengarten in Prag“, uložených v muzeu anatomického ústavu tehdejší německé lékařské fakulty (např. MATIEGKA 1893, 22).

² Mezi lety 1850–1869 se ulici říkalo „Sluneční“ (nejpravděpodobněji podle severojižní orientace, která v husté městské zástavbě poskytovala dostatek slunečního světla; jiným vysvětlením tohoto názvu může být skutečnost, že podle židovské tradice synonymem hřbitova je „sluneční zahrada“; LAŠTOVKA/LEDVINKA 1997, 131–132).

³ Přímou vazbu na pojednávanou lokalitu mají také informace o starších, přesněji nelokalizovaných nálezech (STAŇKOVÁ 2011a, 64 – zde starší literatura).

Obr. 4. Praha 1-Nové Město, domovní blok severně od Židovské zahrady – mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova. Lokalizace a označení výzkumů AO NPÚ ÚOP HMP. **Modře** archeologicky prozkoumaná plocha. (Z podkladů AO NPÚ ÚOP HMP a Hrdlička 2009 zpracoval E. Ditmar, 2014.)

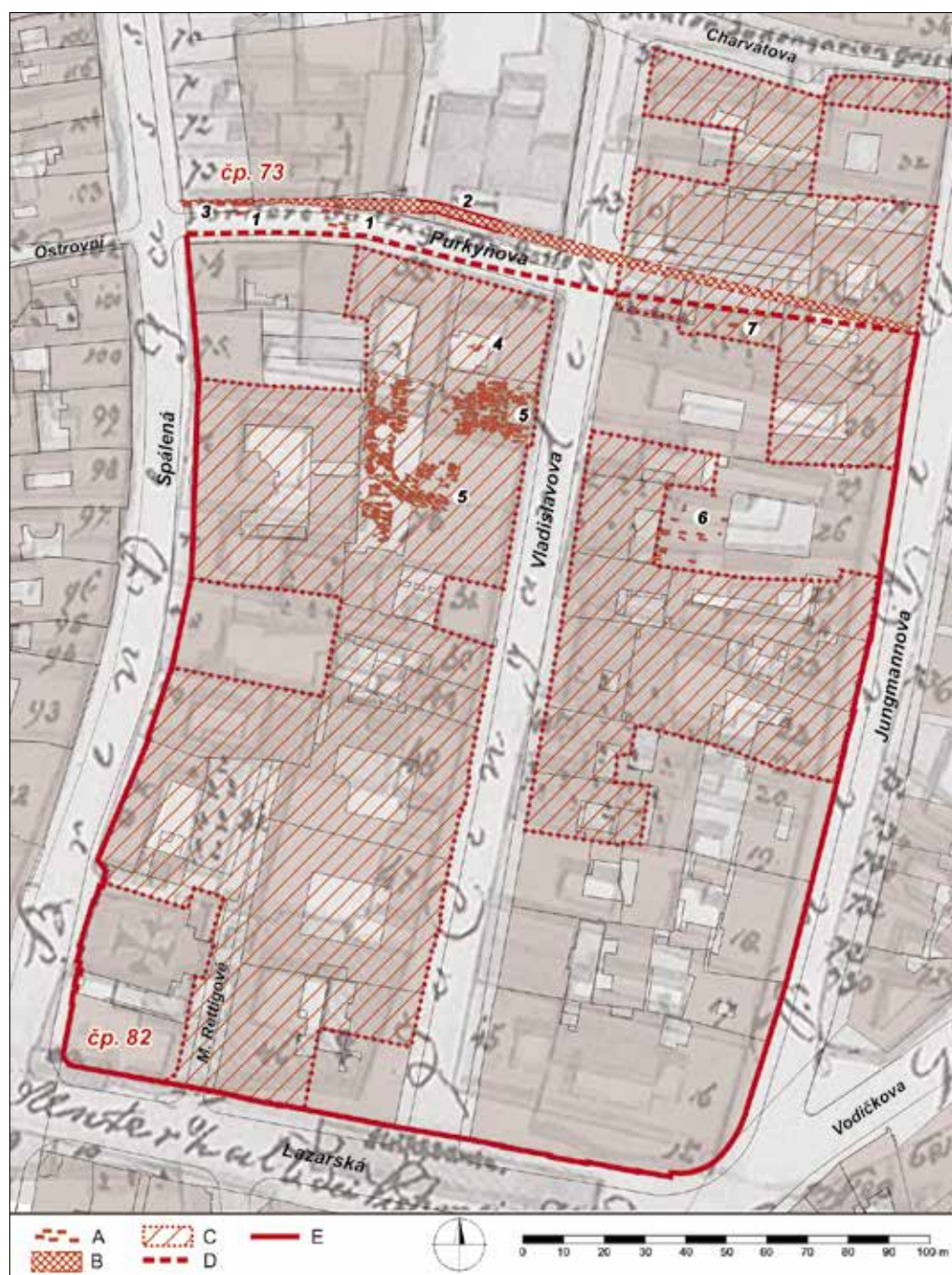
Možnosti průzkumu byly vzhledem k praktickované absolutní ochraně židovských hrobů značně redukovány.⁴ Orientace odpovídala směru západ–východ, s jistotou byly zjištěny tři reliktů rakví. Situace v severozápadním i centrálním úseku parcely Purkyňovy ulice naznačuje existenci dvou pohřebních horizontů (obr. 8, 9, 10 s popisem terénní situace; STAŇKOVÁ 2013a; 2013b; 2014).

Obr. 5. Praha 1-Nové Město. Doposud provedené archeologické výzkumy v oblasti Židovské zahrady. **A** – přímé archeologické doklady nekropole Židovské zahrady (1–7); **B** – plochy s novými nálezy náhrobních stél; **C** – lokality bez archeologicky doložených stop pohřbívání (8–21); **D** – rekonstrukce hranice Židovské zahrady dle písemných pramenů. (Z podkladů AO NPÚ ÚOP HMP a společnosti ARCHAIA Praha o.p.s. zpracovali autoři, 2014.)

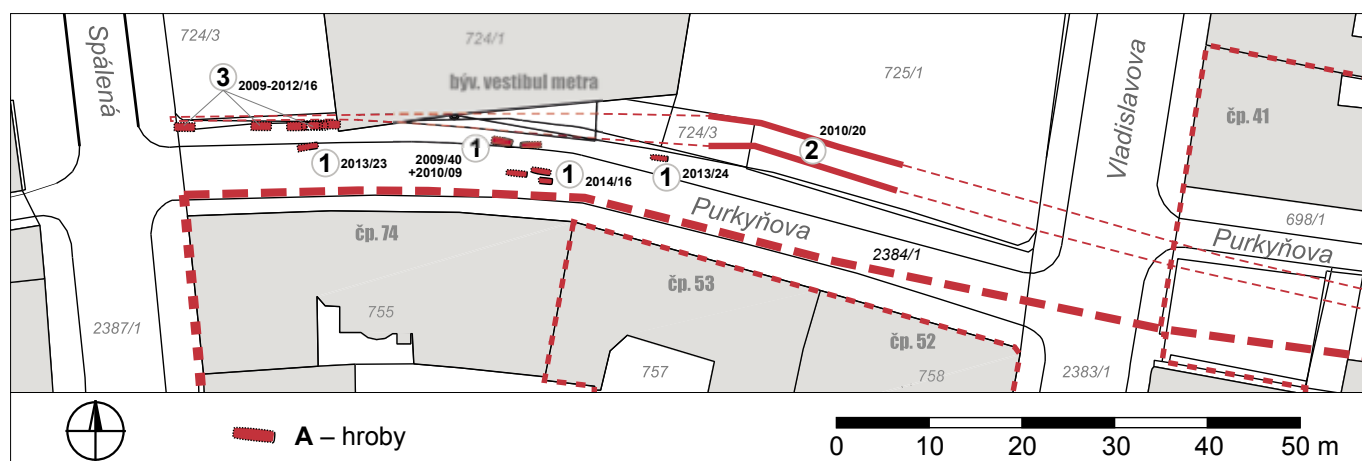
Lokalizace a literatura k bodům 1–7 (pozitivní doklady židovského hřbitova) uvedena u popisu jednotlivých akcí; 8 – Vladislavova ppč. 2383/1 (Hrdlička 2005, 175–178); 9 – Vladislavova čp. 1477, ppč. 696 (PETERA ROHOZNICKÝ 1870, 629; ŠTORCH 1924, 34; LUTOVSKÝ/SMEJTEK 2005, 568–569); 10 – Ostrovní čp. 102, ppč. 793 (DRAGOUN 1995, 250); 11 – Spálená ppč. 2387/1 (Hrdlička 2005, 180–181); 12 – M. Rettigové ppč. 745 a 2388 (STAŇKOVÁ 2011b, 443); 13 – Lazarská ppč. 2382 (SELMÍ WALLISOVÁ 2007b, 349); 14 – Lazarská ppč. 2382 (OMELKA 2004, 382–383); 15 – Vodičkova ppč. 2381/1 (SELMÍ WALLISOVÁ 2007c, 360); 16 – Vodičkova ppč. 2381/1 (Hrdlička 2009, 441); 17 – Vodičkova ppč. 2381/1 (SELMÍ WALLISOVÁ 2007d, 360); 18 – Vodičkova ppč. 2381/1 (Hrdlička 2005, 427); 19 – Vodičkova ppč. 2381/1 (nepublikováno, bez nálezové zprávy, terénní dokumentace uložena v dokumentačních fondech AO NPÚ HMP, č. výz. 2008/21); 20 – Jungmannova ppč. 2379 (SELMÍ WALLISOVÁ 2007a, 348–349); 21 – Jungmannova čp. 22, ppč. 713 (Hrdlička 2005, 417).

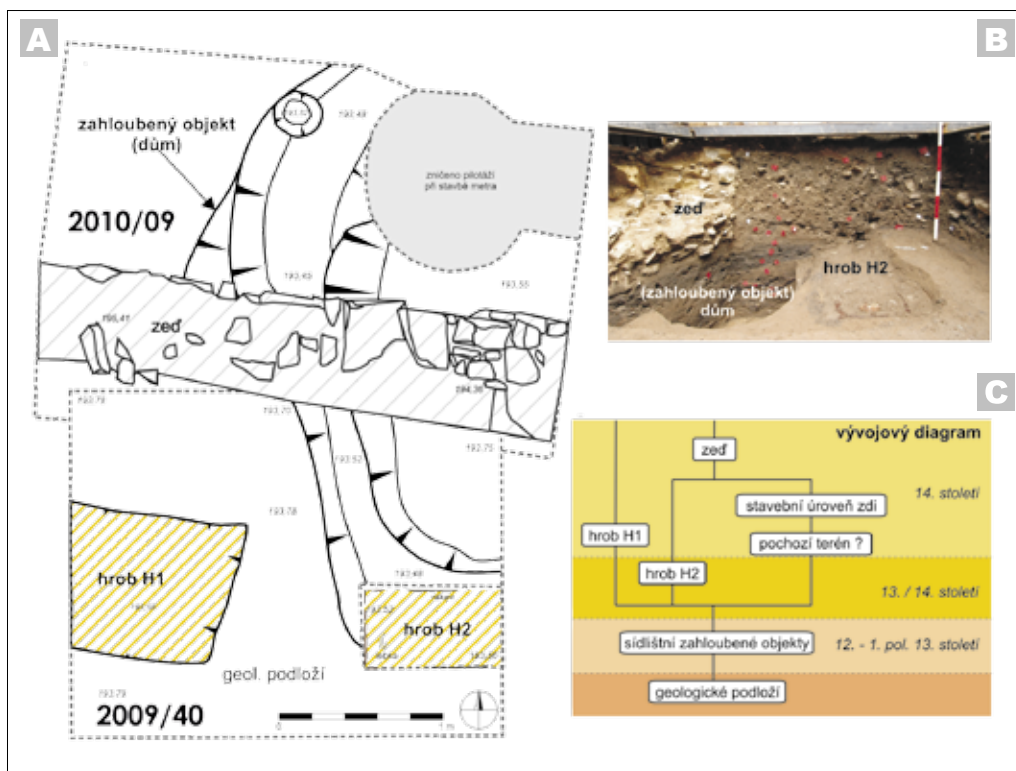
4 Výzkum byl zastaven v momentě potvrzení přítomnosti kosterních pozůstatků a zdokumentován byl dosažený stav. Hroby nebyly dále preparovány, následovalo jejich opětovné zasypání za přítomnosti zástupce pohřebního bratrstva „Chevra kadiša“. Kanalizační šachta byla ve dvou případech přesunuta severněji (sondy 2013/23; 2009/40 a 2010/09), ve druhém realizována pouze v redukováném rozsahu (sonda 2014/16; obr. 5).

Obr. 6. Praha 1-Nové Město. Sledovaná oblast na podkladě Jüttnerova plánu Prahy 1811–1816 a výřezu ze současné katastrální mapy s vyznačením: **A** – hrobových nálezů; **B** – průběhu příkopu; **C** – kulturní památky židovský hřbitov bývalý – zv. Židovská zahrada, archeologické stopy; **D** – doposud přijímané severní hranice bývalé nekropole; **E** – hranice bývalé nekropole podle písemných pramenů; **1–7** – čísla katalogu lokalit. **Dole** – Purkyňova ulice v detailu
(Z podkladů AO NPÚ ÚOP HMP, společnosti ARCHAIA Praha o. p. s., MHMP <<http://mpp.praha.eu/PamatkovaPece/default.aspx>>, dne 20. 1. 2014 a NPÚ GnŘ-sbírka plánů zpracovali autoři, 2014.)

Obr. 7. Praha 1–Nové Město, Purkyňova ppč. 2384/1, lokalita 1, sonda výzkumů 2009/40, 2010/09. **A** – půdorysná dokumentace raně středověkých sídlištních situací, hrobových jam (šrafované) a mladšího opukového zdiva (hřbitovní zed?); **B** – fotodokumentace jiho-východní části sondy; **C** – vývojový diagram. (Podle terénní dokumentace a fotografie P. Máci zpracovala V. Staňková, 2014.)

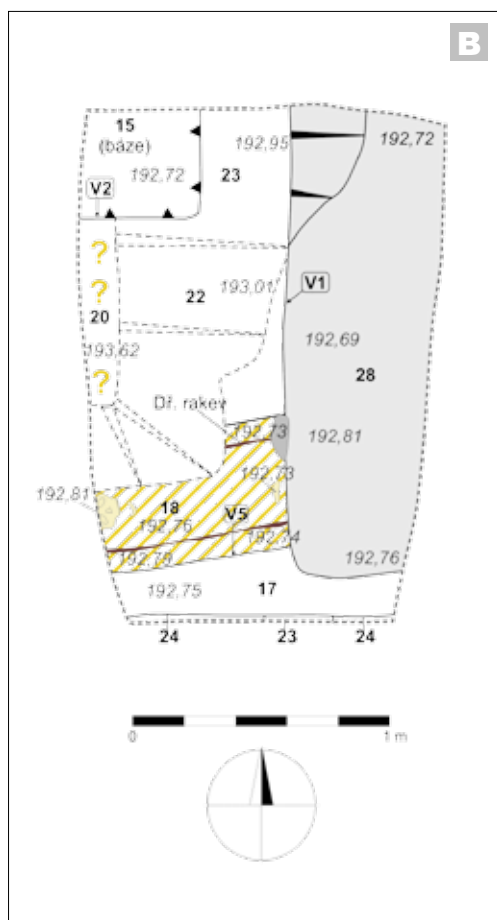

2. Purkyňova ulice ppč. 2384/1 (vozovka), 2384/2 (chodník) (NPÚ výzkum č. 2010/20)

Několik terénních profilů lokalizovaných v trase vozovky a chodníku zachytilo zřejmě okrajovou část nekropole. Nebyly zde nalezeny žádné kosterní pozůstatky. Podle objevu fragmentu příkopu v roce 1978 (OLMEROVÁ 1978, 29; 1981, 174–178; 1982, 98–99) měl jejich hranici výskytu vymezovat příkop vzdálený 5,4 m severním směrem (obr. 6, 11, 12). Tehdy byl příkop objeven pod podlahou sklepa (193,45 m n. m./Bpv), která byla níže než původní úroveň zahloubení příkopu. Absence nálezů movité povahy neumožnila stanovit absolutní stáří jednotlivých komponent odhalené stratigrafie. Rámcově, na základě poznatků z výzkumu sousedící plochy budoucí novostavby Quadrio (lokalita 3), je možno odkryté situace zařadit do časového úseku od období vrcholného středověku (13.–14. století) až po pokročilý novověk (19.–20. století; CYMBALAK 2011a, 454; 2011b, 455–459).

3. Domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 724/1, 725/1 a další (NPÚ výzkumy č. 2009–2012/16)

Záchranným archeologickým výzkumem rozsáhlé plochy novostavby Quadrium byl mimo jiné nalezen soubor více než dvaceti náhrobních kamenů pocházejících z prostoru Židovské zahrady (tab. 1; CYMBALAK 2010, 30–31; 2011b, 458). V jižní části domovního bloku byl odhalen západní úsek zahloubeného objektu liniového tvaru, který bezpochyby můžeme vázat s objevem H. Olmerové (viz lokalita č. 2). Celková délka příkopu činila minimálně 22 m, hloubka dosahovala 2,5 m od tehdejšího povrchu a šířka oscilovala kolem 3 m. Podle složení zásypu a provedené geologické analýzy se jedná o suchý příkop, orientovaný ve směru západ–východ. Fragmenty keramiky nalezené v zásypu svědčí, že k jeho zániku došlo někdy v 15. století. Dále podle předpokladu byla na rozhraní staveniště a Purkyňovy ulice provedena doplňující zjištění o rozsahu sepulkrálních aktivit židovské komunity z doby středověku (obr. 6). Představovalo je šest hrobů, které spojujeme s jižněji lokalizovanou Židovskou zahradou. V souladu s předchozím nálezem reliktní raně středověkého osídlení (lokalita č. 1) byl také zde sledován cca 1 m silný předlokační sídlištní horizont předcházející sepulkrálním aktivitám. Jeho stáří podle nálezů keramiky náleží 2. polovině 12. až 13. století (CYMBALAK 2013; CYMBALAK v tisku).

Obr. 8. Praha 1-Nové Město, Purkyňova ppč. 2384/1, lokalita 1, výzkum 2013/23. Nálezová situace s vyznačením hrobových jam. **A** – profily, **B** – půdorys. **Žlutá šrafa** – hroby, **šedě** – recentní narušení, **hnědě** – obrys rakve (podle terénní dokumentace K. Žďárského zpracovala V. Staňková, 2014).

Sonda (výkop spadišové šachty) dosahovala rozměrů 1,7 × 2,7 m. Její svrchní část v rozsahu 195,69 (resp. 195,59) až 194,49 m n. m./Bpv byla zničena recentními zásahy. Výkopy inženýrských sítí byla dále znehodnocena situace ve východní polovině sondy, výkop V1 procházel půdorysem sondy v ploše 1,8 × 0,6 m, a to v celé zkoumané výšce (dno na severním řezu 192,8). V místě jižního řezu byla mezi niveletami 194,49 až 193,09 opět díky vedení recentních sítí přemístěna starší uloženina s. j. 7, obsahující keramiku 15. století.

Intaktní archeologické situace byly zachyceny nejvýše v západní části sondy, pod kótou 193,95. První zkoumanou uloženinou byla s. j. 19, představující valouny zpevněnou komunikaci. Niže následovala hnědá silně písčité hlína s. j. 1. Rámcově lze situace zařadit do období vrcholného středověku. Do shodného horizontu patří i dochovaná spodní část původně snad kruhového výkopu (o průměru min. 0,6 m, dno na niveletě 193,04), obsahující v heterogenních zásypových vrstvách s. j. 10 a 13 keramiku 14. či 15. století.

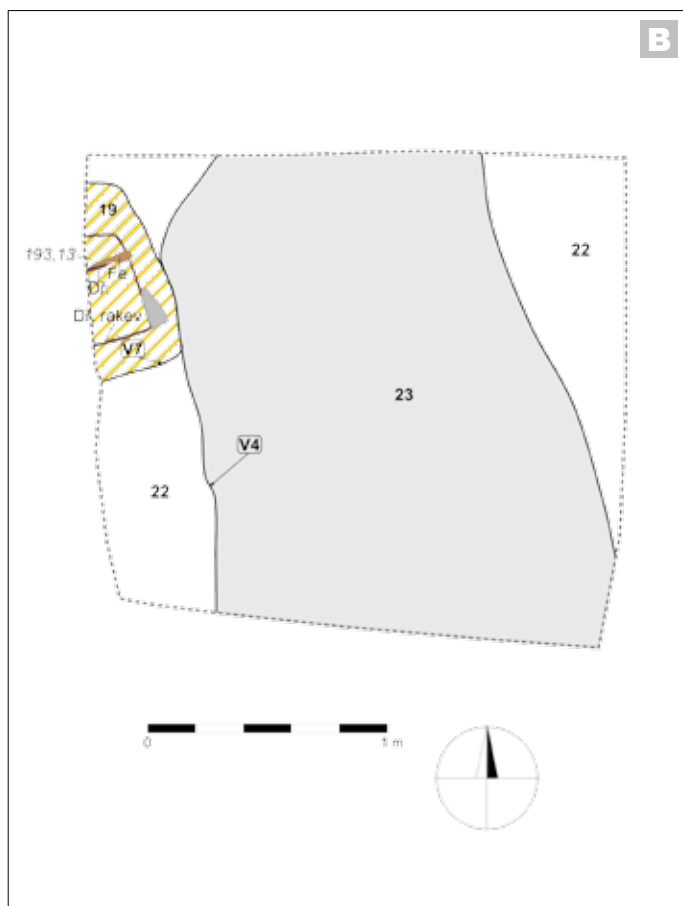
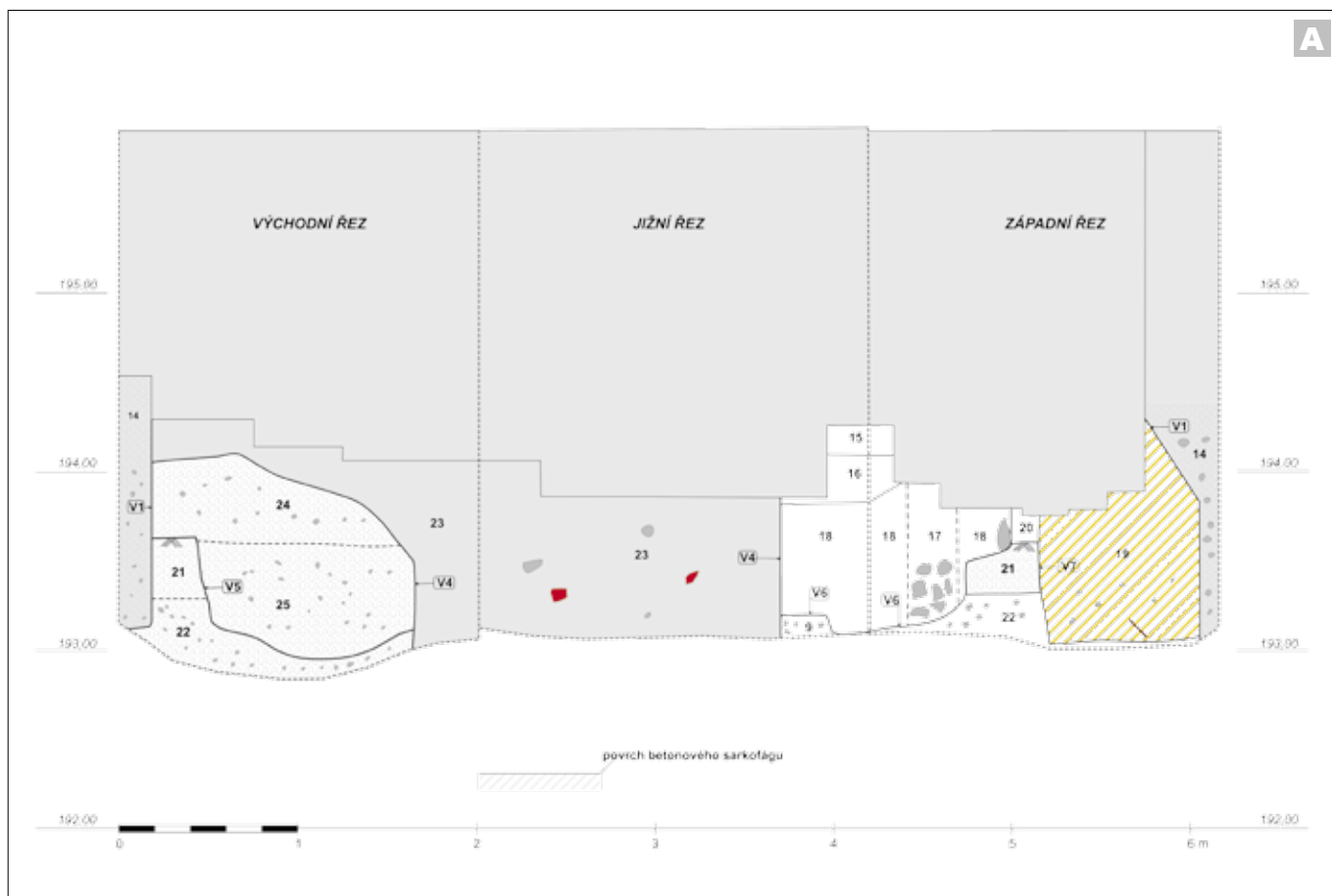
Období vrcholného středověku odpovídalo i zahloubení obdélného výkopu V2 s nepravidelnými stěnami (hloubka min. 1,0 m, dno 192,88) a jeho zaplnění zahliněnými písky s keramickými fragmenty z pokročilého 13. až 14. stol. (s. j. 5, 15 a 16). Výkop patrně náležel sídlištnímu objektu, s jehož konstrukcí mohla souviset superpozice dvou kúlových jamek rozpozná na severním řezu (V3 zasypaná s. j. 25 a V4 zaplněná s. j. 27). Výkop V2 porušoval žíhanou hnědošedou písčitou vrstvou s. j. 20 obsahující lidské kosti. Vzhledem k vysoké pravděpodobnosti zachování hrobu západním směrem byla s. j. 20 ponechána v bloku zasahující do prostoru sondy 0,15 × 0,7 m (pod s. j. 20 byly v bloku rozpoznány s. j. 21 a 22).

Do období druhé poloviny 12. až první poloviny 13. století lze zařadit poměrně výraznou část stratigrafie. Otevírá ji na západním řezu valounová dlažba s. j. 6, překrývající písčité vrstvy s uhlíky (s. j. 3, 4). Na severním řezu byly popsány zahliněné písky s větším množstvím uhlíků a popela (s. j. 8, 9 a 11). Na jižním řezu byla prozkoumána spodní část sloupové V6 s dochovaným rozměrem 0,24 m vyplněná s. j. 14.

Vrstva s. j. 4 překrývá svrchní výplň s. j. 12 výkopu hrobové jámy V5. Ve vrstvě šedé až hnědé písčité hlíny (s. j. 18) pak byly detekovány lidské kosterní pozůstatky. Odkryta byla pouze svrchní část lebky (192,81) a začištěna půdorysná situace s vyrýsováním zbytků dřevěné rakve. Hrob byl ve své východní části, přibližně v polovině dolních končetin, zničen výkopem inženýrských sítí V1. Vzhledem k požadavku zachování hrobu in situ a vyloučení jakýchkoliv zásahů, nebyla situace dále zkoumána.

Výkop hrobové jámy V5 byl z části, v jihozápadním nároží sondy, zahlouben do staršího sídlištního souvrství z období 12. století, tvořeného rezavě hnědým jemným zahliněným pískem s. j. 38 (přemístěný půdní typ) a směsí šedého až hnědého šterkopísku s šedou písčitou hlínou s uhlíky s. j. 17.

Geologické podloží vltavských sedimentů v podobě jemné rezavohnědé půdy s. j. 24 bylo zachyceno nejvýše na severním řezu na kótě 193,30. Povrch šterkopísku s. j. 23 byl zjištěn v úrovni 192,96 až 193,00.

Obr. 9. Praha 1-Nové Město, Purkyňova ppč. 2384/1, lokalita 1, sonda 2013/24. Terénní dokumentace s vyznačením hrobových jam. **A** – profily, **B** – půdorys. **Žlutá šrafa** – hroby, **šedě** – recentní narušení, **hnědě** – obrys rakve (podle terénní dokumentace I. Blažkové zpracovala V. Staňková, 2014).

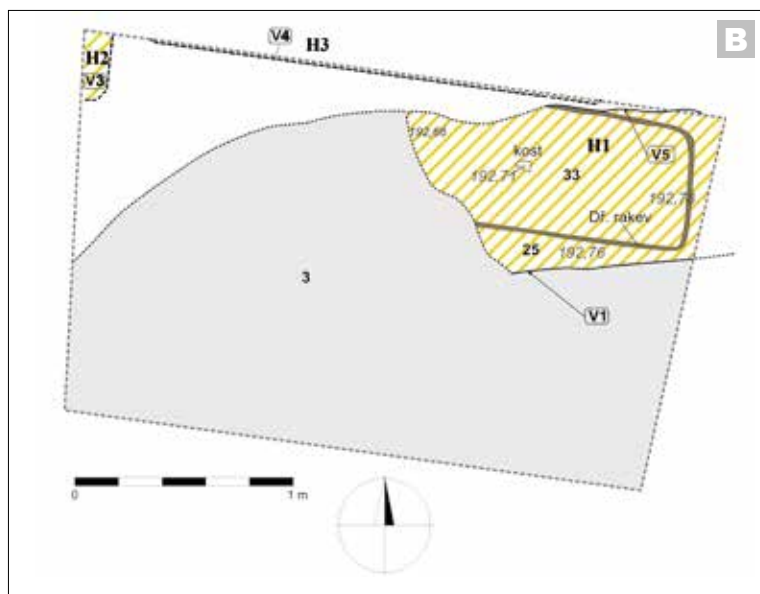
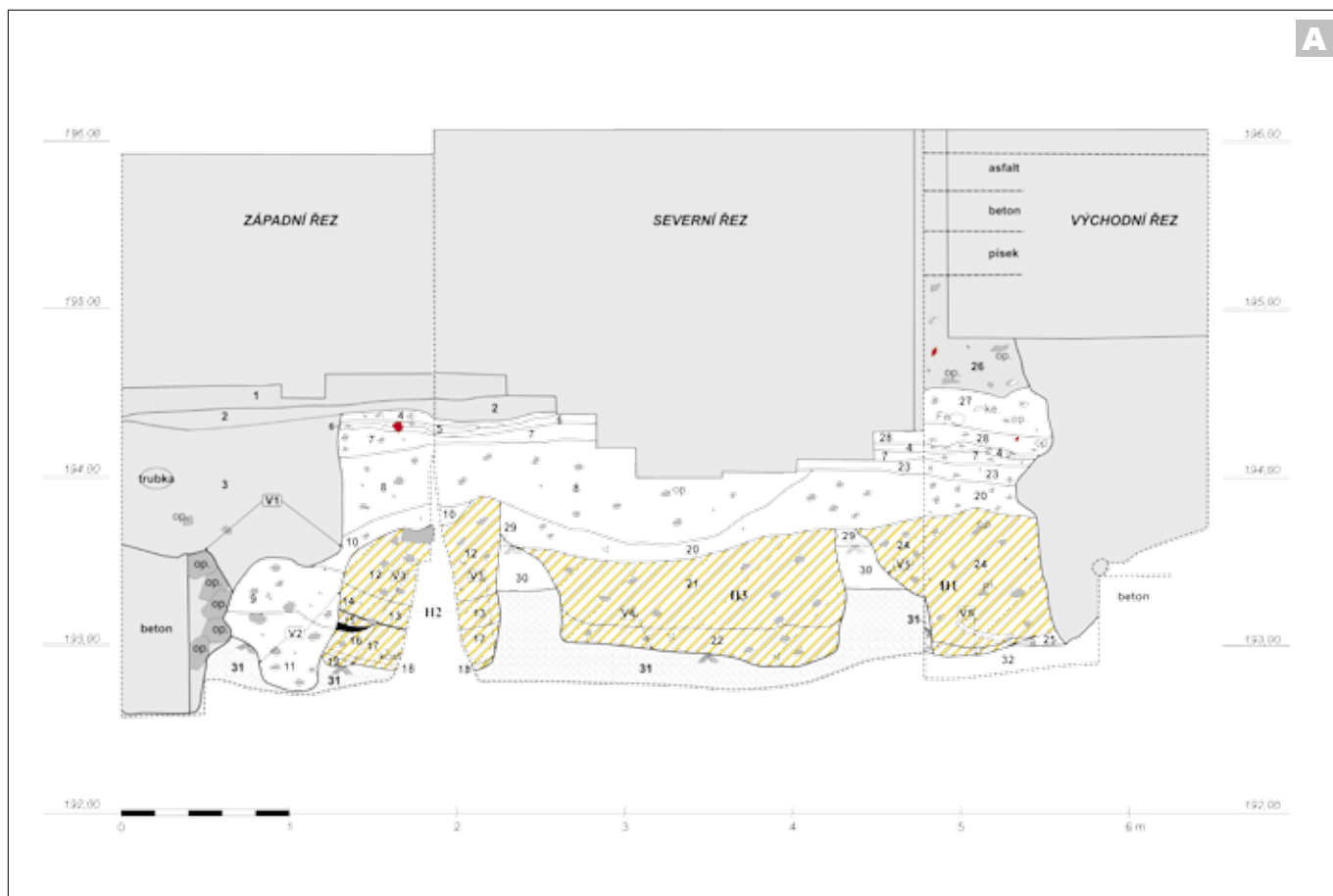
Výzkum 2013/24 (výkop pro ukliďovací jímku) o rozměrech 1,9 × 2,4 m, sledoval stratigrafii v sondě do hloubky 2,9 m. Svrchní část byla zcela zničena recentními zásahy (povrch 195,90 m n. m./Bpv). Na kótě 194,20 byly na západním řezu rozpoznány intaktní archeologické situace. Jejich plošné zachování však bylo velmi omezené, v prostoru sondy představovaly blok dlouhý 1,9 a široký 0,4 m. Podstatný úsek sondy tak byl tvořen hlubokými výkopy inženýrských sítí (výkop V4 se zásypem s. j. 23, obsahující mj. i přemístěné zlomky středověké keramiky; na kótě 192,3 byl v jižní části zjištěn povrch betonového sarkofágu).

Starší stratigrafii otvírala trojice objektů. Výkop V5 vyplněný zahliněnými písky až šterkopisky s nahodilými zlomky stavebního materiálu (s. j. 24 a 25) byl zachycen pouze na západním řezu. Byl porušen výkopem V4, proto jsou známy pouze minimální rozměry výkopu V5: šířka 1,4 a hloubka 1,0 m. Kvůli absenci datačního materiálu v zásypu není možné jeho časové zařazení. Do období středověku, bohužel také bez opory v datačním materiálu, stratigraficky náleží i výkopy V6 a V7. Výkop V6 ležel v jihozápadním koutu, patřil patrně kruhové jámě o průměru kolem 0,8 m, jeho hloubka je větší než 1,2 m. Zaplněn byl měkkými vrstvami nazelenalé písčitojilovité hlíny s nahodilými uhlíky, zlomky zetlelých dřev, kousky malty či opuky (s. j. 15 a 16), nejnižší pak zahliněným pískem s kumulací valounů (s. j. 18 a 17).

Výkop V7 byl detekován v severozápadní části sondy. Do plochy zasáhl pouze 0,3 m, pokračoval dále západním směrem mimo zkoumanou plochu, jeho šířka činila 0,8 m. Výkop V7 byl zasypán mírně zahliněným pískem s nahodilými valounky s. j. 19, nade dnem výkopu byla patrná vrstva dřeva a železný hřeb. Zachycená část objektu s nejvyšší mírou pravděpodobnosti reprezentuje východní okrajovou část hrobové jámy H1 (kosterní ostatky se dají očekávat západně, mimo plochu sondy).

Nejstarší antropogenní aktivitu v sondě představovaly vrstvy hnědého lehce zahliněného písku (s. j. 20) a tmavě rezavohnědého písku s jedinečnou peckou do červena pálené hlíny (s. j. 9). Ani jedna z nich bohužel neskýtala možnost datování.

Geologické podloží tvořily sedimenty Vltavy, jemnozrnná písčité půda s. j. 21 s povrchem na kótě 193,62, překrývající hnědý šterkopísek s. j. 22 na nivoletě 193,32.

Obr. 10. Praha 1-Nové Město, Purkyňova ppč. 2384/1, lokalita 1, sonda 2014/16. Terénní dokumentace s vyznačením hrobových jam. **A** – profily, **B** – půdorys. **Žlutá šrafa** – hroby, **šedě** – recentní narušení, **hnědě** – obrys rakve (podle terénní dokumentace P. Kaplana zpracovala V. Staňková, 2014).

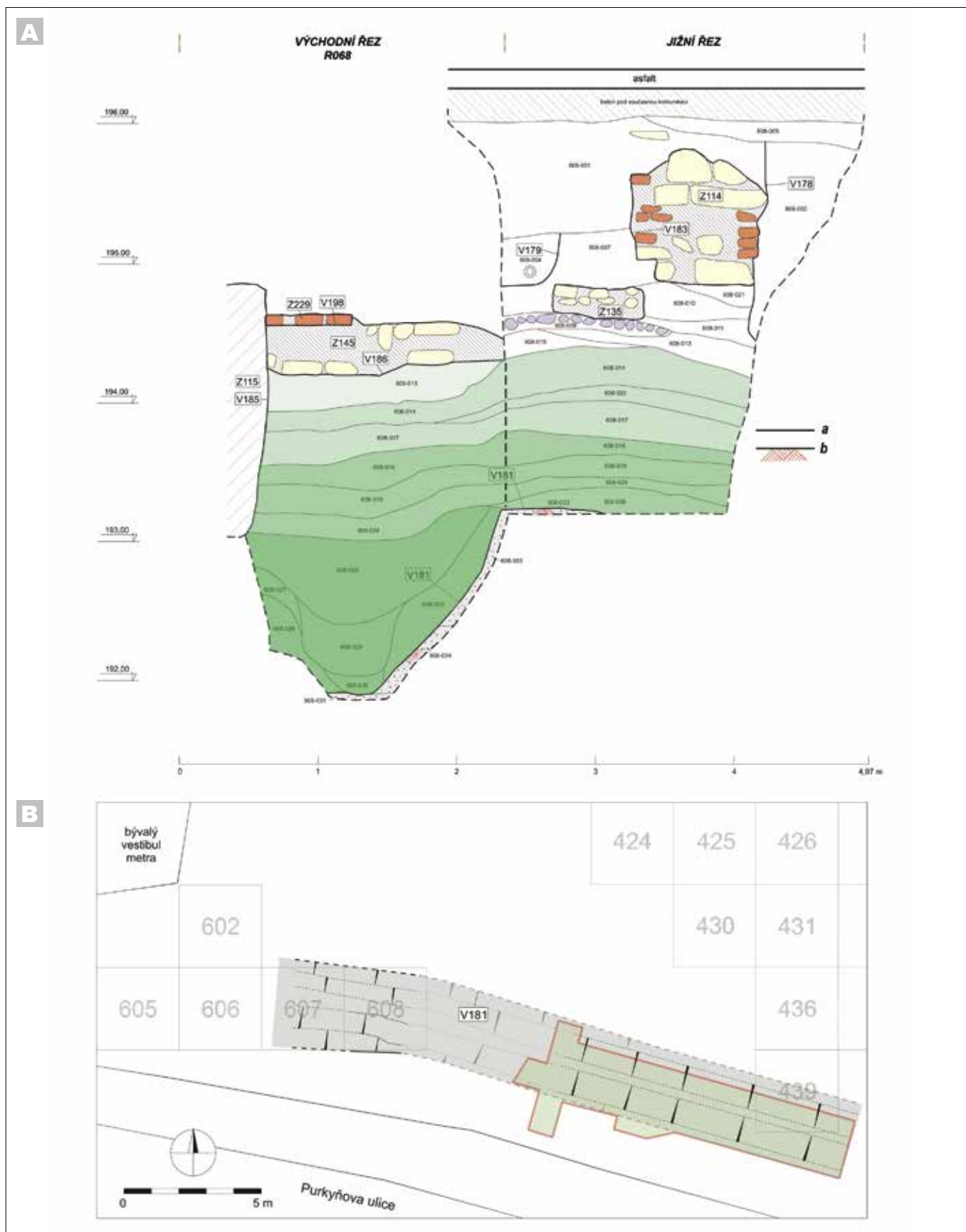
Sonda výzkumu **2014/16** (výkop šachty uliční vpusti) dosahovala rozměrů 2,8 až 3,0 x 1,8 m. Povrch vozovky se nacházel na niveletě 195,94 m n. m./Bpv, níže následovalo souvrství recentních úprav (asfalt, beton, písek). Jižní část sondy byla poničena výkopem pro inženýrské sítě (V1), zlomy stupňovité severní stěny tohoto výkopu se nacházely v úrovních 194,34 (severní řez) a 193,5 (západní řez), dno leželo na kótě 192,5. Zásypy tvořil písek a písčité hlíny s příměsí zlomků stavebního materiálu (s. j. 1, 2, 3).

Nejvýše byly intaktní archeologické terény zachyceny u východního profilu (s. j. 26), na kótě cca 194,54. Souvrství o mocnosti 0,6 m přestavuje pozůstatky vrcholně středověké sídlištní aktivity, je tvořeno uloženinami měkkých, převážně písčitých, hlín s četnými uhlíky, střípkami cihel, nahodile s valounky, kousky opuky či drobnými peckami malty (s. j. 27, 28, 4, 5, 6, 7, 23). Na niveletě 194,22 je patrný přechod k mocné (až 0,6 m) heterogenní vrstvě neulehlé písčité hlíny a písku (s. j. 8), která patrně souvisí s nepravidelným výkopem V2. Větší část jeho stěny a dna (192,76) byla sledována na západním řezu, zásypy tvořil silně písčité hlíny s valounky, oblázky a kousky uhlíků (s. j. 9, 10, 11).

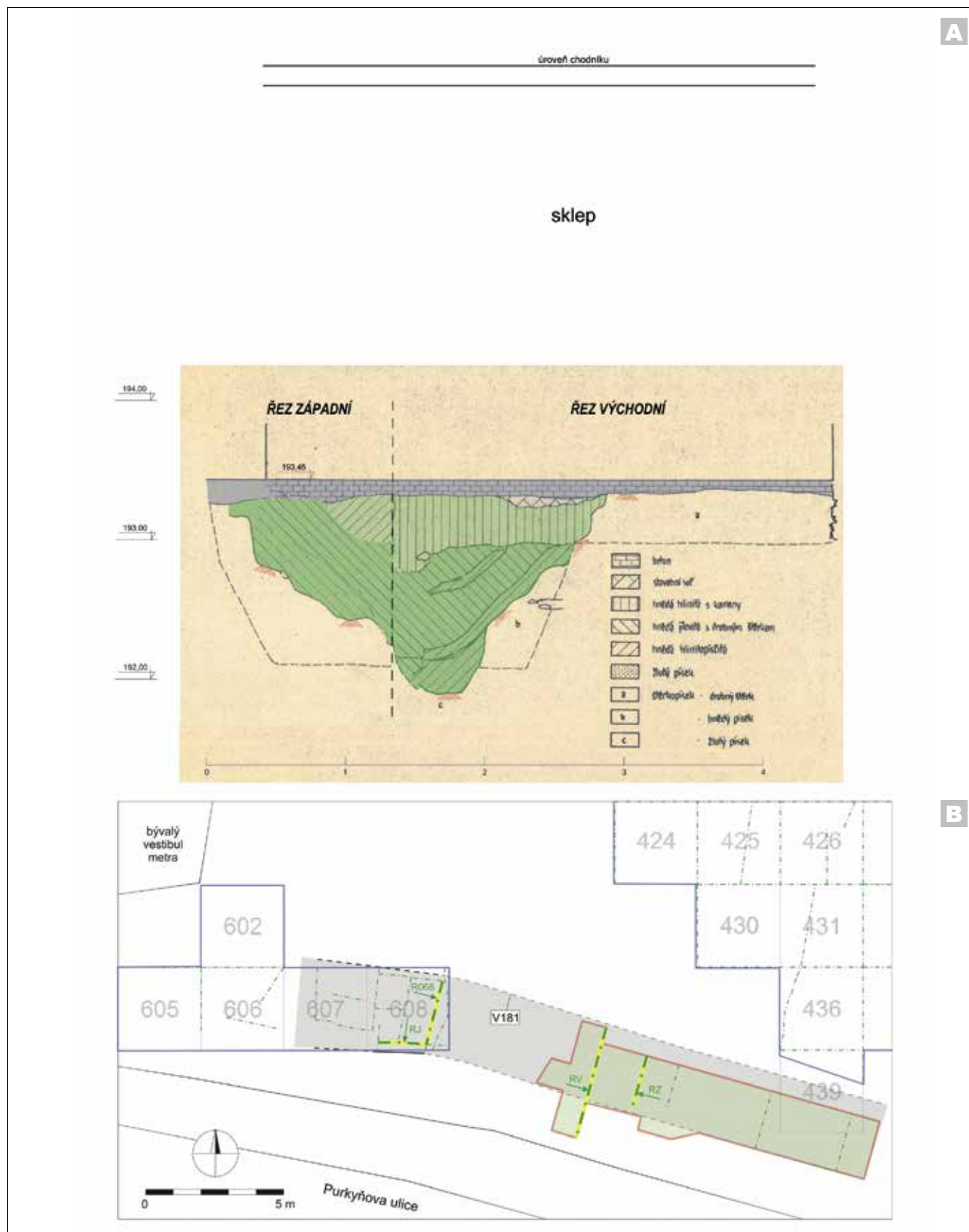
Následující horizont představují relikty pohřebiště Židovská zahrada. Nepatrně množství zachycených chronologicky citlivých movitých nálezů v tomto případě příliš nedovoluje zpřesnit absolutní chronologii. *Post quem* pohřebiště datují četnější nálezy zlomků keramiky z období 12. až počátku 13. století druhotně přemístěné do zásypů hrobových jam ze starších sídlištních situací. V relativní chronologii je nejmladší hrob H2, zachycený pouze na řezech v severozápadním nároží sondy výkopem V3 (minimální šířka 0,5 m, hloubka 0,84 m). Jeho další pokračování vede mimo zkoumanou plochu. Nade dnem výkopu byl na západním řezu patrný obrys rakve (192,9). Detailně byly popsány písčité zásypové vrstvy představující starší antropogenní uložení v sekundárních polohách (s. j. 12 až 19).

Výkop V4, patrně pro další hrobovou jámu H3 (délka 1,88 m, hloubka 0,78 m, nejvyšší bod hrany výkopu na kótě 193,7), byl dokumentován v severním řezu. Do půdorysu sondy nezasáhl. Zásyp tvořily opět písčité hlíny s četnějším podílem příměsí (s. j. 21, 22). Nejvíce informací poskytl nález hrobu H1 (výkop V5), v půdorysu sondy byla patrná část severní hrany hrobové jámy. Její východní hrana zasahuje mimo sondu, jižní a západní hrana byly porušeny mladšími výkopy. Neúplná šířka hrobové jámy činila 0,7 m, dochovaná délka 1,38 m, hloubka 1,16 m (nejvyšší bod hrany 193,94, rakev 192,78). Hrob byl orientován ve směru Z–V (shodně jako dva výše uvedené hrobové nálezy). V obrysu byla v ploše patrná rakev, a to v šířce 0,58 m a v minimální délce 0,9 m (západní část byla zničena výkopem V1). Výkop byl zasypán písčitými hlínami a přemístěným zahliněným šterkopískem (s. j. 24, 32, 25, 33).

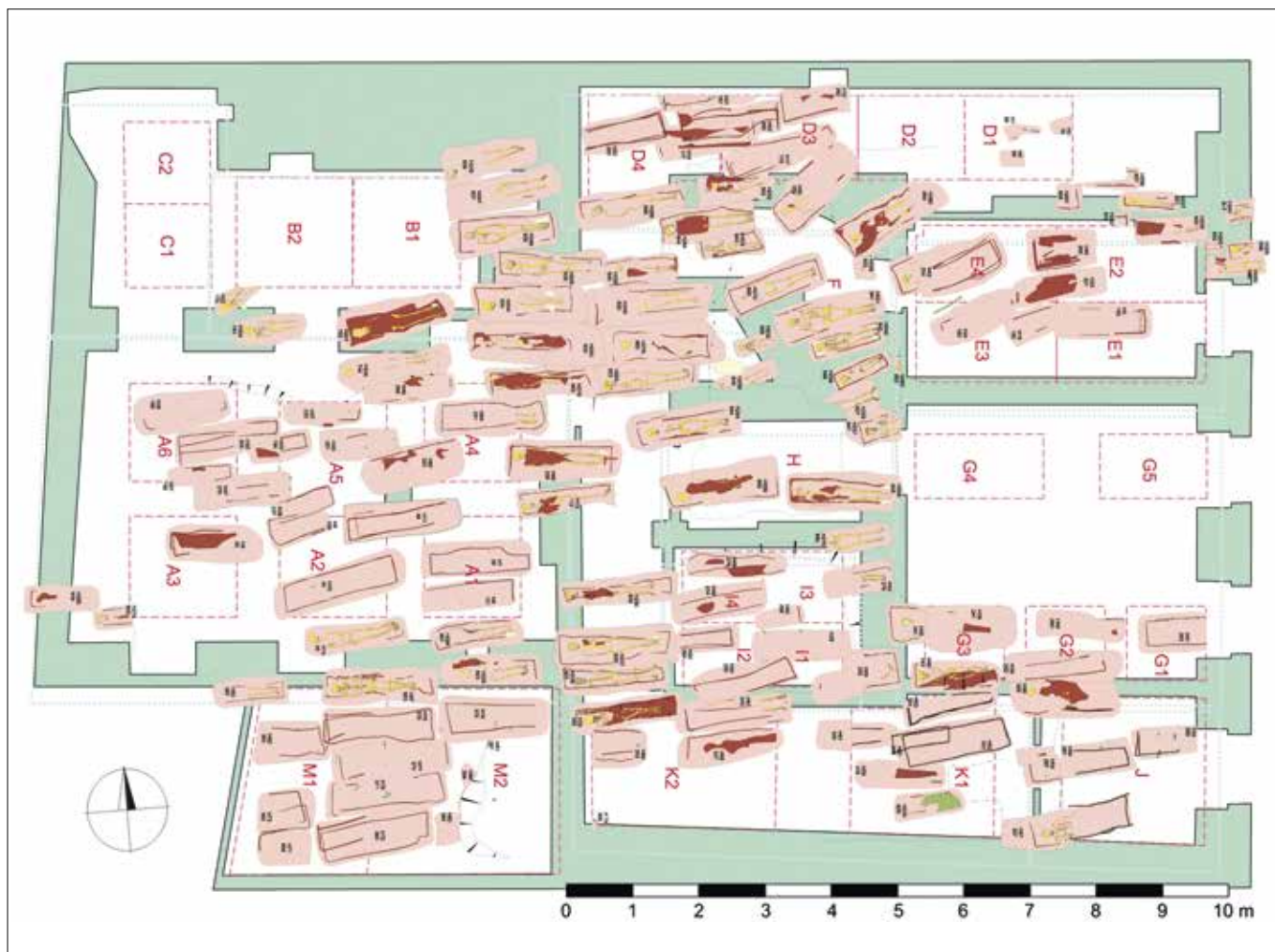
Nejstarší vrstvou spojenou s lidskou aktivitou ve zkoumaném místě představuje s. j. 29, ležící pod niveletou 193,7. Jedná se o soudržnou šedohnědou písčitou hlínu s uhlíky a oblázky. Patrně představuje pozůstatek raně středověkého osídlení (datační materiál nebyl zachycen). Geologické podloží v podobě půdního sedimentu (s. j. 30) bylo zjištěno nejvýše na kótě 193,6. Povrch šterkopísků (s. j. 23) ležel v úrovni 192,78.

Obr. 11. Praha 1-Nové Město, Purkyňova ppč. 2384/1 a 2384/2, lokalita 2. Suchý příkop ohraničující severní okraj Židovské zahrady. **A** – řezy příkopem z výzkumu č. 2009+2010/16 (situaci viz obr. 12). **Tmavě zeleně** zániková fáze příkopu s vysokým podílem přirozeného zanášení, **zeleně** záměrný zásyp příkopu, **světle zeleně** záměrný zásyp příkopu kontaminovaný mladším materiálem; **a** – povrch raně středověkých aktivit v okolí; **b** – povrch geologického podloží (půdní typ) v nejbližším okolí. **B** – půdorys: rekonstrukce průběhu příkopu **šedě** podle výzkumů č. 1978/93 (původně XCIII) H. Olmerové (**zeleně**) a č. 2009+2010/16 T. Cymbalaka. (Podle terénní dokumentace S. Chmielowce zpracovali M. Hájková, E. Ditmar a T. Cymbalak, 2011, 2014.)

Obr. 12. Praha 1-Nové Město, Purkyňova ppč. 2384/1 a 2384/2, lokalita 2. Suchý příkop ohraničující severní okraj Židovské zahrady. **A** – řezy příkopem z výzkumu č. 1978/93 (původně XCIII) poskytují představu o profilaci příkopu. **Tmavě zeleně** zániková fáze příkopu s vysokým podílem přirozeného zanášení, **zeleně** záměrný zásyp příkopu (podle terénní dokumentace Zv. Dragouna, 1978, zpracovali H. Kovářová a T. Cymbalak, 2014). **B** – půdorys: rekonstrukce průběhu příkopu **šedě**, obrys dokumentované plochy výzkumu č. 1978/93 **červeně** a výzkumů č. 2009/16 + 2010/16 **modře**, se zobrazením dokumentované plochy se sítěmi řezů (zpracovali M. Hájková, E. Ditmar a T. Cymbalak, 2011, 2014).

Obr. 13. Praha 1-Nové Město, Vladislavova čp. 1390, ppč. 753/2 (bývalé 1390/II, ppč. 759), lokalita 5. Situační plán fragmentu pohřebiště (převzato ze SELMI WALLISOVÁ 2005).

4. Vladislavova ulice čp. 1390, ppč. 753/2 (bývalé čp. 76/II na ppč. 753 a 1390/II na ppč. 759) (NPÚ výzkum č. 1997–1999/12)

Výzkum realizovaný v letech 1997–1999 se stal zásadním v prokázání přítomnosti pozůstatků Židovské zahrady. Odkryto zde bylo na 400 hrobů (obr. 13).⁵ Původní povrch hřbitova, tvořený štětem z pískovců a opuky, byl zachycen ve dvoře čp. 76/II. U části hrobů vystupovaly na

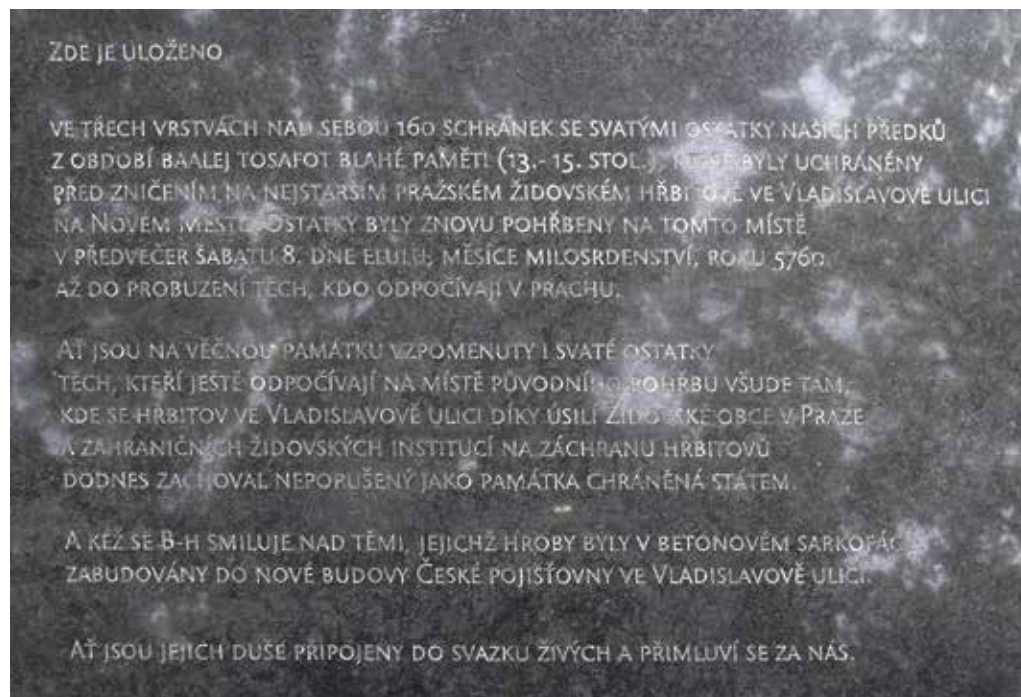
povrch kamenné desky vymezující jednotlivé hroby (obr. 14). Ty byly umístěny hustě u sebe. Někteří mrtví byli uloženi v dřevěných rakvích, několikrát byly identifikovány železné hřebíky sloužící k zatlučení víka. Zesnulí leželi zpravidla na zádech, s hlavou k západu či severozápadu a rukama podél těla. V několika případech byly v ústech a na očích pohřbených nalezeny břidlicové destičky. U kotníků pak byly několikrát pozorovány křemencové valouny.

Obr. 14. Praha 1-Nové Město, Vladislavova čp. 1390, ppč. 753/2 (bývalé čp. 76/II, ppč. 753 a 1390/II, ppč. 759), lokalita 5. Situace archeologického výzkumu na dvoře objektu (převzato z PAŘÍK 2003, 16).

5 Jedná se o kostrové pohřebiště, kde hrobové jámy tvoří nepravidelné řady přibližně severojižní orientace. V několika případech byla zjištěna superpozice hrobových jam, přičemž narušení samotných ostatků doloženo nebylo (SELMI WALLISOVÁ 2009, 56).

Prokazatelná hrobová výbava byla rozpoznána ve třech hrobech (textilní ovinutí hlavy, dvě kruhové přezky, drátěná čelenka). Překvapivým byl objev hromadného hrobu minimálně čtyř jedinců. Starší antropogenní aktivita nebyla prokázána (WALLISOVÁ 1998, 141–148; KUŽELKA 2002, 99–118; SELMI WALLISOVÁ 2009, 54–65; SELMI WALLISOVÁ 2011, 273–185). Hrobové jámy o hloubce max. 1,8 m byly vyhloubeny převážně do geologického podloží (původní povrch hřbitova 194,80, povrch půdního typu 194,65, nejnižší dno hrobů 193,00; WALLISOVÁ 2002, 77, 79, 83). Vedle nesčetných odborných poznatků výzkum přinesl i cennou zkušenost o nekompromisním přístupu pražské židovské obce v otázce nedotknutelnosti ostatků (DRAGOUN 2000, 448–449; 2002, 240). Závažnost nálezu vedla k vyhlášení kulturní památky „Židovská zahrada“ (DRAGOUN 2000, 449–450).⁶

Obr. 15. Praha 3-Žižkov, Nový židovský hřbitov. Symbolická tumba s ostatky z Vladislavovy ulice a pamětní deska připomínající okolnosti jejich přenesení (foto autoři, 2014).

5. Vladislavova ulice čp. 52, ppč. 758 (NPÚ výzkum č. 2009/4)

Pět hrobů Židovské zahrady bylo zachyceno výzkumem při rozšiřování výtahové šachty v čp. 52/II na přelomu let 2008 a 2009 (obr. 6). Identifikovány byly ostatky dětí ve věku 0–4 let a ženy ve věku 40–50 let. Horizont překrývající hroby je keramikou datován do poloviny 15. století (PODLISKA/WALLISOVÁ 2009; PODLISKA 2011, 462–463).

6. Jungmannova ulice čp. 26, ppč. 710 (Archaia Praha, o. p. s., rok 2013)

Odkryv 17 hrobových jam rámcově datovaných do období poloviny 13. až 2. poloviny 15. století. Pohřební ritus koresponduje s ostatními nálezy ze sledované oblasti (viz lokalita č. 5). U pěti pohřbů byla zachycena torza dřevěných rakví, u třech pohřbů bylo dokumentováno překrytí očí a úst rituálními kameny (obr. 16). V protikladu s lokalitou 4 byly hroby pod úroveň dochovaného povrchu půdního horizontu (194,35–194,60/Bpv) zahloubeny poměrně mělce, pravděpodobně maximálně do 0,3 m. Naprostá většina hrobů byla porušena mladšími zásahy.⁷

Obr. 16. Praha 1-Nové Město, Jungmannova čp. 26, ppč. 710, lokalita 6. Jeden s pohřbů s dochovanými fragmenty dřevěné rakve a kamennými destičkami na očích (Zdroj: <<http://archaiapraha.cz/praha-cs/?acc=aktuality&id=150>>, dne 14. 1. 2014).

7. Vladislavova čp. 1477 a čp. 1390 (parc. č. 759) (MMP, výzkum př. č. 9/70)

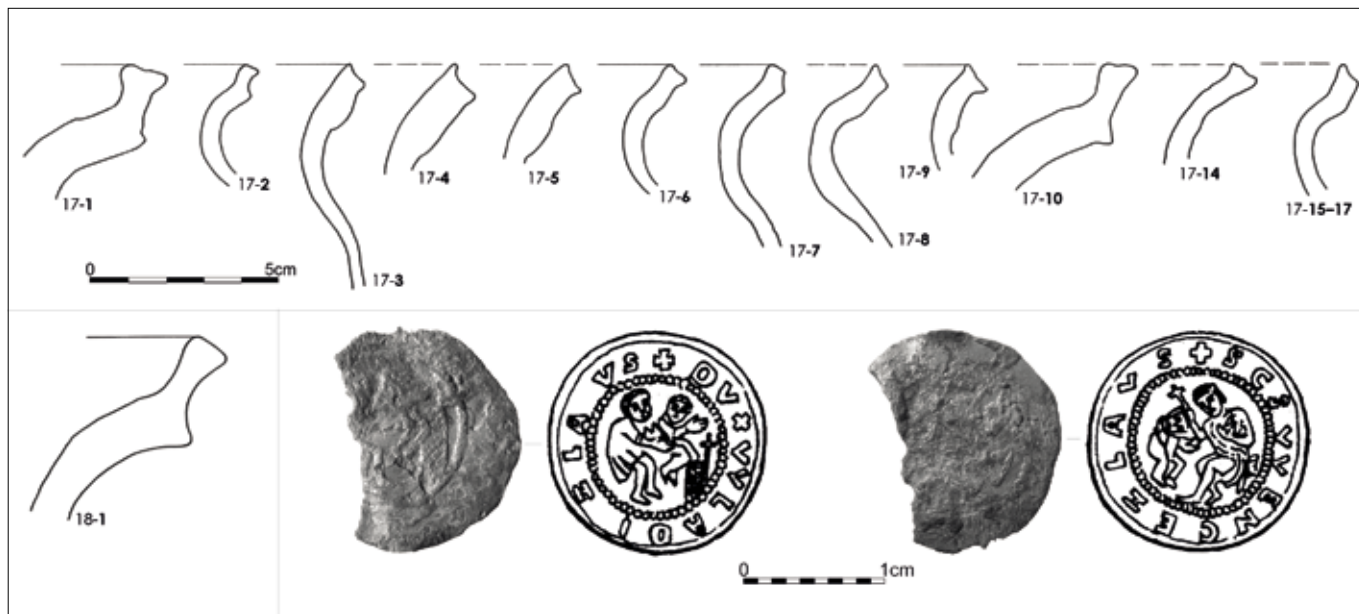
Vůbec první archeologicky zkoumané pozůstatky židovského hřbitova zachované pod posasanační zástavbou jsou z roku 1970, kdy byla při výkopu šachty v někdejší sídle Československé televize, čp. 1477, objevena lidská kostra. Následovala dokumentace statických sond v čp. 1390 v roce 1983 a zachycení blíže neuvedeného počtu kostrových hrobů v rakvích „orientovaných SV–JZ“ (patrně dle polohy hlavy v ostatních případech JZ–SV), zahloubených 1,25–1,46 m pod podlahou sklepa (HUML 1985, 140–141).

⁶ Ostatky vyvezduté při výzkumu byly antropologicky vyhodnoceny a nově pohřbeny na Novém židovském hřbitově na Olšanech (obr. 15).

⁷ Zdroj: <<http://archaiapraha.cz/praha-cs/?acc=aktuality&id=150>>, staženo dne 14. 1. 2014, autor výzkumu Martin Vyšehlid.

Přínos nových akcí

Záchranné archeologické výzkumy realizované od roku 2009 v souvislosti se stavebními aktivitami pomohly revidovat severozápadní úsek dříve přijímané hranice zaniklé nekropole Židovská zahrada (obr. 6).⁸ Jak dokládají historické prameny a odhalené situace v podobě středověkých hrobových nálezů (lokalita č. 1 a 3), hranici pohřbívání je třeba jednoznačně situovat nikoli na jižní frontu zástavby Purkyňovy ulice, ale o několik metrů severněji, a to až k současnému rozhraní mezi komunikací a novostavbou multifunkčního objektu Quadrio. Severní hranici Židovské zahrady potvrzuje i naprostá absence hrobových nálezů židovského etnika na prozkoumané ploše nového komplexu Quadrio (cf. obr. 4).

Obr. 17. Praha 1-Nové Město, Purkyňova ppč. 2384/1, Sonda výzkumů 2009/40 a 2010/09, lokalita 1. Výběr předlokační keramiky a stříbrem plátovaný denár Vladislava II. (1140–1174), do roku 1158. (Kresba keramiky V. Čermák, foto denáru M. Müller, kresba denáru převzato z PETRÁŇ/RADOMĚRSKÝ 2001, 284; graficky upravili autoři, 2014.)

Dle dosavadních zjištění je možno přijmout tezi, že v rámci vymezené plochy nekropole se intenzita funerálních aktivit lišila podle času a konkrétního místa. Nasvědčují tomu situace dokumentované ve východním úseku Purkyňovy ulice. Kosterní pozůstatky zde nebyly zjištěny a prostor hřbitova v tomto úseku vymezoval zřejmě příkop (obr. 6, 11, 12). Obdobné příklady vymezení/vyznačení ploch židovských nekropolí jsou známy pro období pozdního středověku a raného novověku z území sousedního Polska – např. *Cesio funti certi in Cleparow ante poram dicta okopisko zydwowskie* (URBAŇCZYK/NITSCH 1968, 558; HAJDUK 1993, 11, 18–19 – zde další literatura). Jak poukazují písemné prameny, v jihozápadní části hřbitova po určitou dobu mohla funkci ohradní hřbitovní zdi plnit podélná zděná konstrukce lokalizovaná do míst současného čp. 82 ve Spálené ulici (obr. 6; TOMEK 1871, 230; VOJTIŠEK 1919, 243).⁹

Prozatím největší zahuštění hrobů bylo prokázáno v centrální části Zahrady, kde většina hrobových jam byla ve směru západ–východ od sebe vzdálena v průměru 0,3 m, oproti tomu na její východní a severní periferii oscilovala vzdálenost mezi jednotlivými hroby kolem 0,8 m (obr. 6).

Nově zkoumané hroby v Purkyňově ulici je možno zařadit do období počátku 13. až konce(?) 14. století. Stáří situací odhalených ve Vladislavově a Jungmannově ulici bylo stanoveno v širším intervalu poloviny 13. až 2. poloviny 15. století.

Odhalená stratigrafie dokládá, že v severozápadní části nekropole hroby převrstvily starší sídlištní horizont (několik sloupových a tyčových jam a fragment polozahloubeného domu;

8 Prohlášení nemovité KP r. č. ÚSKP 50198/1–2266 „Židovský hřbitov bývalý – zv. Židovská zahrada, archeologické stopy“ obsahuje seznam parcelních čísel a plánků zpřesňující její rozsah vyloučením podsklepených prostor stávajících budov, kde bylo přepokládáno kompletní zničení hřbitova v průběhu asanace a po ní (obr. 6). Zpracování podkladů na MK ČR se však neobešlo bez problémů (viz DRAGOUN 2000, 450), a např. začlenění bloku při Charvátově ulici je poněkud problematické. Na základě poznatků předkládaných v tomto textu je zřejmé, že stávající podoba KP by měla projít reidentifikací. Kromě nového vymezení severozápadní hranice hřbitova jde o ověření zachování hrobů pod objekty podsklepenými jen jedním patrem sklepů – viz lokalita č. 6.

9 K obdobnému vymezení mohla také sloužit zeď zaznamenaná v rámci výzkumu lokality 1 (viz obr. 7).

obr. 7: C), datovaný nálezy keramiky a denárem Vladislava II.¹⁰ do období kolem poloviny 12. až první třetiny 13. století (obr. 17), který je možno spojovat s předlokační osadou Újezd sv. Martina. V starším vrcholně středověkém období (13. století) je zde zřejmě vzájemné prolnutí sídlištních a funérálních aktivit, což může dokládat ještě ne plně stabilizovanou či respektovanou hranici nekropole. Po založení Nového Města se s postupně zahušťující zděnou zástavbou a „hladu“ po volném prostoru postupně zvyšoval tlak na nezastavěnou plochu hřbitova. Jako ukázka může posloužit situace sledovaná v západním úseku Purkyňovy ulice (lokalita č. 1, výzkumy č. 2009/40, 2010/09 a 2013/23; obr. 4, 5, 7, 8), kde ve druhé polovině 14. a začátkem 15. století dochází k rozpínání zastavěné plochy a pravděpodobně ke vzniku přístupové komunikace k domu čp. 73 „U Bílé boty / U Samaritánky“. Podobné jevy můžeme předpokládat v průběhu první poloviny 15. století v dalších okrajových částech Zahrady.¹¹

Nálezy – soubor náhrobních kamenů

Přímým dokladem existence hřbitova, kromě popisovaných hrobů, je kolekce 24 fragmentů různých silných náhrobních kamenů nalezených severně od jeho plochy (lokalita č. 3; obr. 5; tab. 1). Všechny byly provedeny z jemnozrnného pískovce (obr. 18–24). Podle vnějších znaků fragmentů epitafů a nálezových situací odpovídá jejich stáří období od 14. do druhé poloviny 15. století.¹² Většina deskových náhrobků – stél – byla použita sekundárně v rámci zděných konstrukcí zdejších domů a objektů sanitárního charakteru (jímký, studny; CYMBALAK/MATĚJKOVÁ 2012, 47–48). V objevené kolekci vynikají dva unikáty mezi nálezy středověkých židovských náhrobků ve střední Evropě. Jedná se o fragmenty s nedokončeným nápisem, kde první řádek votivního nápisu byl sice vytesán, ale druhý řádek je pouze naznačen červenou linkou jako předloha (obr. 22, 23). Tato skutečnost opodstatňuje myšlenku o případné existenci dílny na výrobu náhrobků, která mohla být lokalizovaná v nejbližším okolí.

Závěr

Závěrem je nutno podotknout, že ne v celé ploše hřbitova (celkem 3,7 ha), jak ho vymezují historické prameny, lze očekávat dochované stopy pohřbívání. Jako hlavní příčinu jejich možné absence je třeba uvést četnou sídelní aktivitu po zrušení hřbitova v roce 1478, vrcholící v závěru 19. a ve 20. století. Zároveň, i přes poměrně značné prozkoumání sledovaného prostoru (obr. 4, 5), ne všechny archeologické výzkumy v minulosti mohly, s ohledem na svůj rozsah (inženýrské sítě, statické sondy), zachytit případné doklady pohřbívání.

Komplexní ochrana a další poznání kulturní památky „židovský hřbitov bývalý – zv. Židovská zahrada, archeologické stopy“ jsou spojeny s pravidelným monitoringem stavební činnosti a nezbytnou odbornou archeologickou dokumentací.

SEZNAM ZKRATEK

AO NPÚ ÚOP HMP — Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze, Archeologický odbor

KP — kulturní památka

r. č. ÚSKP — rejstříkové číslo Ústředního seznamu kulturních památek

10 Určení revidováno J. Militkým v roce 2014, stříbrem plátovaný denár Vladislava II. (1140–1174), knížecí období vlády do r. 1158, Cach 590 / Šmerda 230 (MILITKÝ 20014). Původně, týměž autorem, kníže Bedřich (třetí období vlády 1182–1189; STAŇKOVÁ 2011a, 69).

11 V této době začíná fungovat Starý židovský hřbitov na Josefově (FIEDLER 1992, 133; PAŘÍK 2003, 21).

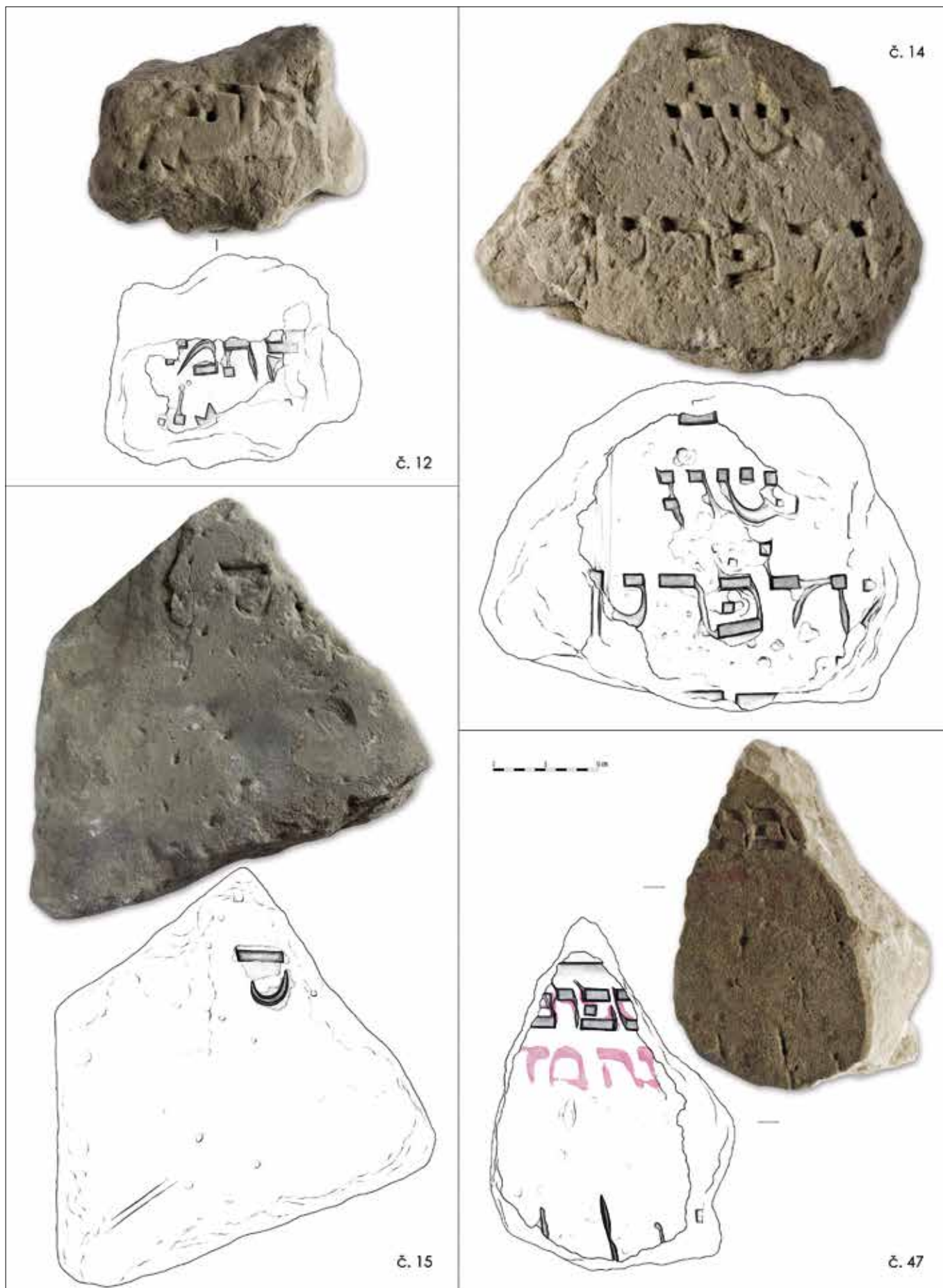
12 Jazykový rozbor a překlady hebrejských textů provedl D. Polakovič, Židovské muzeum v Praze, oddělení židovských dějin a judaistiky.

poř. č.	sonda	zed/ vrstva	č. prvku	poznámka	pohlaví	jména	text	překlad	datace
1	426	Z023	4	fragment levé horní části rámu pravděpodobně ženského náhrobku s textem	žena?		ה... א.. [ט]...	15. století
2	511	Z092	6	fragment pravé části náhrobku s nápisem (zbytky malatury v 2. a 3. řádku)	muž?	Jona [syn] Jony, [který odešel na věčnost] ביום ... [mésíce] כס[לו][...]	[syn] Jony, [který odešel na věčnost] v den ... [mésíce] kislev [v roce]	14. –15. století
3	426	Z032	8	fragment náhrobku bez textu (ZADNÍ STRANA)					15. století?
4	367	Z075	11	fragment rámovaného okraje náhrobku (BEZ NÁPISU)					15. století?
5	367	Z075	12	fragment prostřední části náhrobku s textem			... [ה' תמוז] [mésí]ce tamuz	15. století?
6	426	Z043	13	fragment spodní části náhrobku s nápisem	muž		... של צצצ צ ביום השבת ד"ה א [odešel do nebeských výšin] na šabat 24. [adaru / elulu?] ...	polovina 15. století
7	426	Z043	14	fragment prostřední části náhrobku s nápisem			צ... .. [מרח]שון ... ז... לפרט [mésíce marche]švan ... [v roce ...]7 podle počtu	(1. po- lovina?) 15. století
8	426	Z043	15	fragment spodní části náhrobku s fragmentem textu					15. století?
9	426	Z043	18	fragment pravé spodní (?) části náhrobku s nezřetelnými literami (bez textu?)			...[ש] ...[...]	15. století?
10	368	vr. 001	47	prostřední úsek horní části nedokončeného náhrobku se zbytky rámu s textem (v 1. řádku zbytky malaturové předlohy, 2. řádek textu je pouze naznačen malaturou)	žena		... [ספונ]ה אשה] [הגו]נה מ[ר]ת	[Zde spo]čívá [žena] [cnost]ná pa[ni]	polovina 15. století
11	426	vr. 023	52	fragment zadní části náhrobku (BEZ NÁPISU)					15. století
12	368	vr. 001	53	fragment zadní části náhrobku (BEZ NÁPISU)					15. století
13	336	vr. 120	61	fragment pravé horní části náhrobku s rámem a nápisem			... מ. ... כ'.	[paní?] ... [dcery] [pana?]	15. století
14	426	vr. 063	65	fragment levé části náhrobku s rámem a nápisem	žena	(Morde) chaj	[מרד?]כי ה... [ביר]ה [Morde]chaje, [která odešla na věčn]ost [dne] ... [v měsí]ci	polovina 15. století
15	426	vr. 063	66	fragment prostřední části náhrobku s nápisem			... [נש]ת ... [ל]אלף [הש]ש[י] ... [א' א' א' ס' ס' ס']	... [v ro]ce ... [šes]tého tisíci[letí] [amen amen amen sela sela sela] ...	2. polovina 14. století
16	426	vr. 062	67	fragmenty levé dolní části ženského náhrobku s nápisem a rámem	žena	 [מ]רחשון ביום ד"ה [ב]... [ק'ע' לפרט צצצצ [בצרו]ר חהיים תהא [נשמת]ה צרורה [v měsíci ma]rchešvan v den 25. [v roce] [5]170 podle [malého] počtu. [Do svaz]ku živých ať [duše je]jí je přijata	3. 11. 1409
17	426	vr. 062	68	fragment rámu náhrobku (BEZ NÁPISU)					14.–15. století?
18	426	vr. 062	69	fragment zadní části náhrobku (BEZ NÁPISU)					15. století
19	426	vr. 065	70	fragment zadní části náhrobku (BEZ NÁPISU)					15. století
20	426	vr. 065	71	fragment náhrobku se zbytky (spodních?) okrajů liter				15. století
21	426	vr. 062	72	fragment zadní části náhrobku (BEZ NÁPISU)					15. století
22	426	vr. 064	74	fragment zadní části náhrobku (BEZ NÁPISU)					15. století
23	426	Z274	82	fragment pravé části mužského náhrobku s rámem a nápisem	muž		... א ... ל ... מ ... ק		polovina 15. století
24	100	sběr	87	fragment pravé části náhrobku se zbytky rámu a nápisem	muž		... [ב]ר ... [ש]...	[syn] pana ... [š]...	polovina 15. století

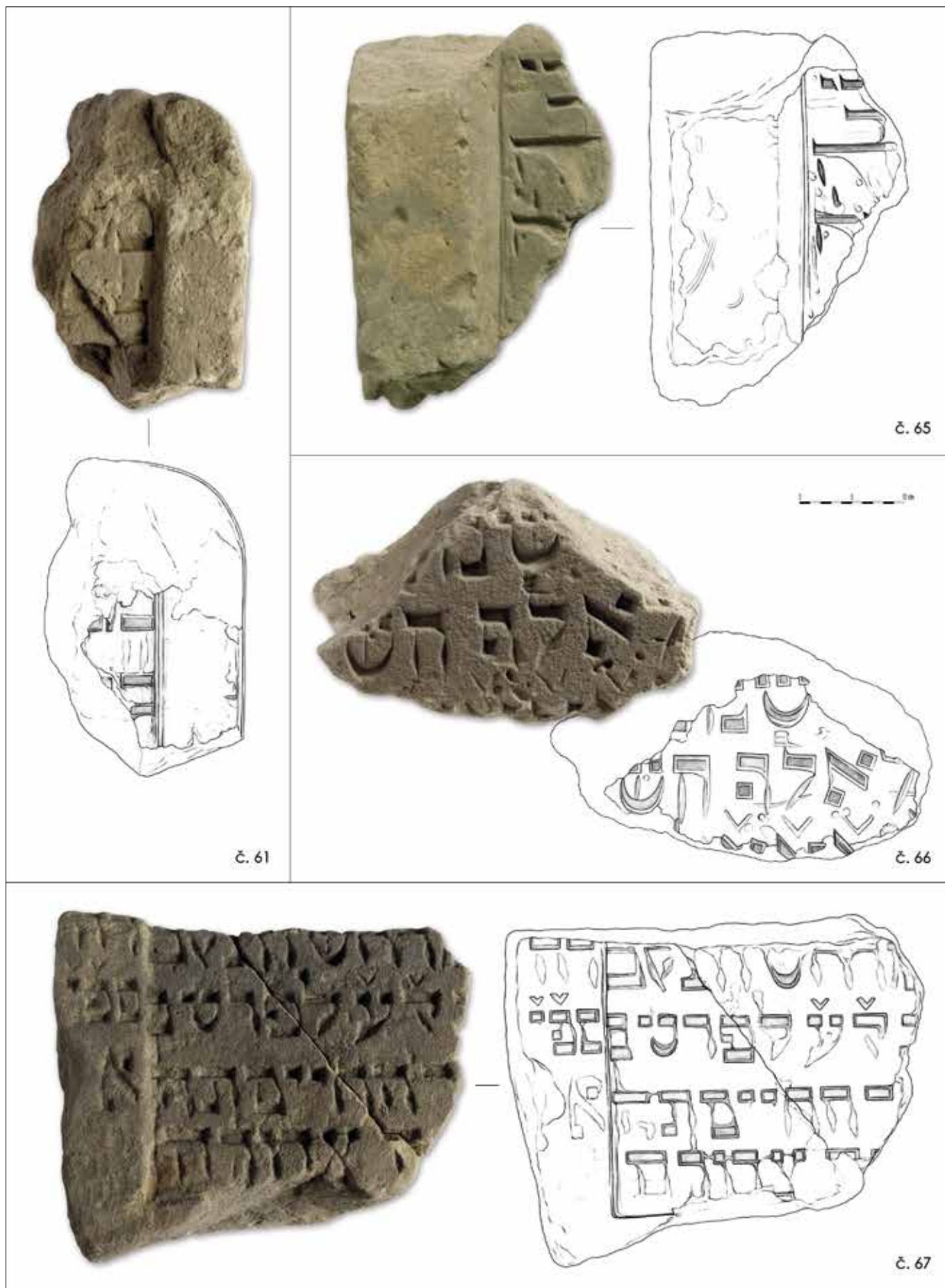
Tab. 1. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita 3. Seznam náhrobních kamenů z výzkumů č. 2009/16 (epigrafický rozbor D. Polakovič, graficky upravila S. Babušková).

Obr. 18. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita č. 3. Fragmenty náhrobků z bývalého židovského hřbitova, popis viz tab. 1 (kresba V. Čermák, foto F. Malý, graficky upravila S. Babušková, 2014).

Obr. 19. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita č. 3. Fragmenty náhrobků s votivními nápisy z bývalého židovského hřbitova, popis viz tab. 1 (kresba V. Čermák, foto F. Malý, graficky upravila S. Babušková, 2014).

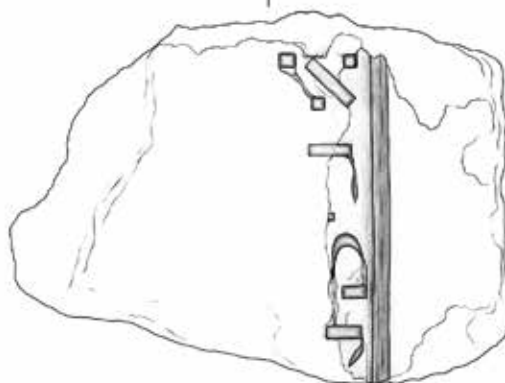
Obr. 20. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita č. 3. Fragmenty náhrobků s votivními nápisy z bývalého židovského hřbitova, popis viz tab. 1 (kresba V. Čermák, foto F. Malý, graficky upravila S. Babušková, 2014).

Obr. 21. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita č. 3. Fragменты náhrobků s votivními nápisy z bývalého židovského hřbitova, popis viz tab. 1 (kresba V. Čermák, foto F. Malý, graficky upravila S. Babušková, 2014).

Obr. 22. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita č. 3. Fragment náhrobku č. 6 z bývalého židovského hřbitova, popis viz tab. 1 (foto F. Malý, graficky upravila S. Babušková, 2014).

Obr. 23. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita 3. Fragment náhrobku č. 47 z bývalého židovského hřbitova., popis viz tab. 1 (foto F. Malý, graficky upravila S. Babušková, 2014).

č. 82

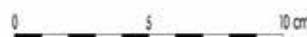
č. 87

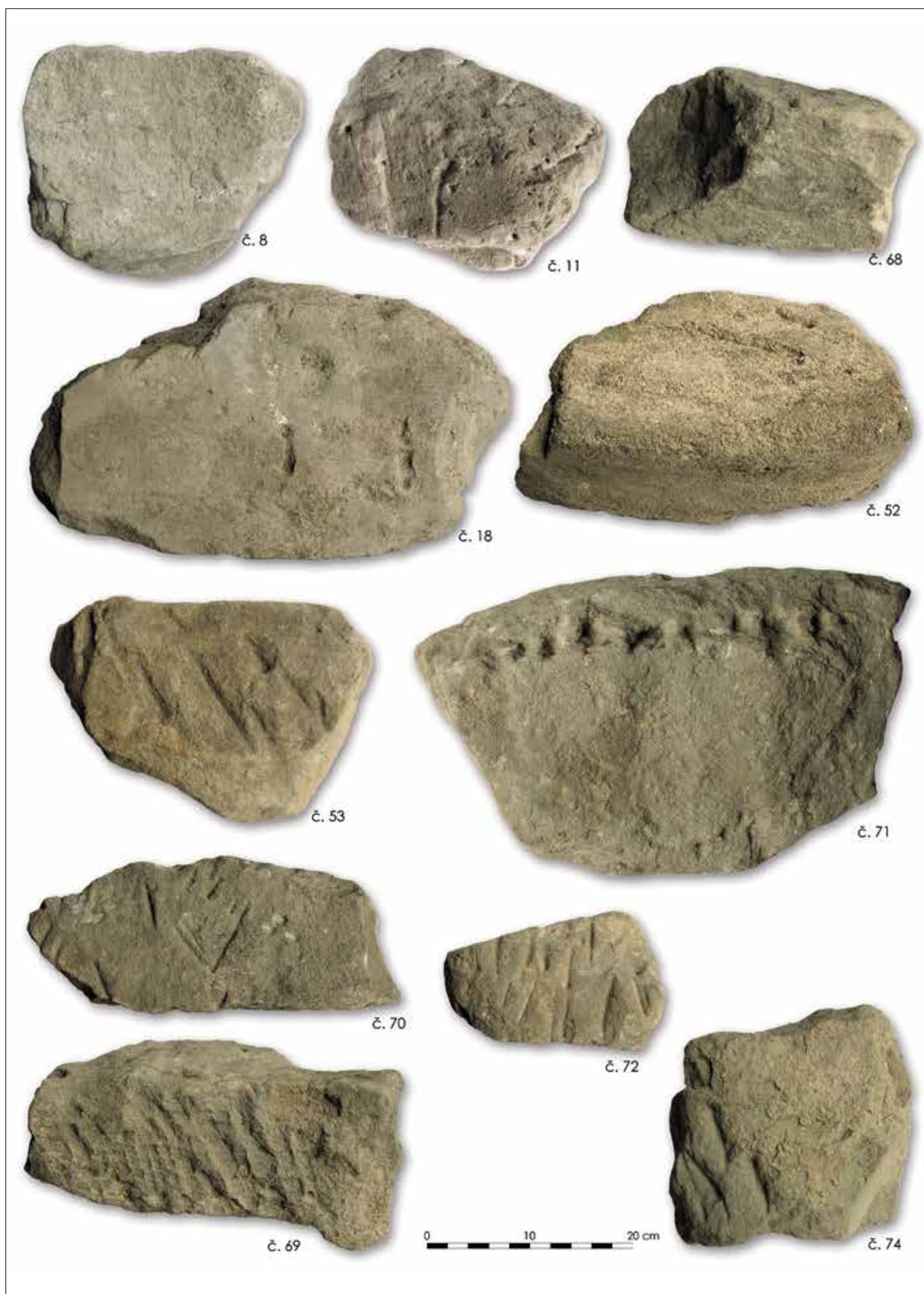

č. 6

č. 47

Obr. 24. Praha 1-Nové Město, domovní blok mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ppč. 725/1, lokalita č. 3. Fragmenty náhrobků z bývalého židovského hřbitova, popis viz tab. 1 (foto F. Malý, graficky upravila S. Babušková, 2014).

PRAMENY A LITERATURA

- BRUGGER/WIEDL 2005 — Eveline BRUGGER / Birgit WIEDL: Regesten zur Geschichte der Juden in Österreich im Mittelalter. Band 1: Von den Anfängen bis 1338. Innsbruck 2005.
- CDB V/1 — Jindřich ŠEBÁNEK / Sáša DUŠKOVÁ (eds): Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1 (1253–1264). Praha 1974.
- CDB V/2 — Jindřich ŠEBÁNEK / Sáša DUŠKOVÁ (eds): Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2 (1265–1278). Praha 1981.
- CIB I — Hermengildi JIREČEK (ed.): Codex juris Bohemici I. Pragae 1867.
- CIM I — Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.): Codex juris municipalis regni Bohemiae I. Privilegia civitatum Pragensium. Praha 1886.
- CYMBALAK 2010 — Tomasz CYMBALAK: Výzkum novoměstského domovního bloku mezi ulicemi Spálenou, Purkyňovou, Vladislavovou a Charvátovou v Praze 1. In: Zprávy České archeologické společnosti. Supplément 78. Archeologické výzkumy v Čechách 2009. Sborník referátů z informačního kolokvia. Praha 2010, 30–31.
- CYMBALAK 2011a — Tomasz CYMBALAK: Purkyňova ppč. 2384b. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2009–2010. Pražský sborník historický 39, 2011, 454.
- CYMBALAK 2011b — Tomasz CYMBALAK: Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ulice ppč. 725/1 – Copa centrum Národní. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2009–2010. Pražský sborník historický 39, 2011, 455–459.
- CYMBALAK 2013 — Tomasz CYMBALAK ET AL.: Investorská nálezová zpráva. Záchraný archeologický výzkum, Praha 1-Nové Město, Domovní blok mezi ulicemi Spálená Charvátova, Vladislavova, Purkyňova parc. č. 724/1, 724/2, 724/3, 724/4, 725/1, 725/2, 2383/1, 2384/1, 2384/2, 2387/1. Výzkum NPÚ ÚOP HMP č. 2009/16, 2010/16, 2012/16, 2013. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ ÚOP HMP čj. 311/57420/2013.
- CYMBALAK v tisku — Tomasz CYMBALAK: Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova ulice ppč. 725/1 ad. – Copa centrum Národní. Pražský sborník historický, v tisku.
- CYMBALAK/MATĚJKOVÁ 2012 — Tomasz CYMBALAK / Kristýna MATĚJKOVÁ: Zpracování nálezů ze dvou odpadních jírek a úskalí jejich interpretace. Staletá Praha 28, 2012/2, 41–76.
- DRAGOUN 1995 — Zdeněk DRAGOUN: Spálená ul. čp. 102/II. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 1992–1994. Pražský sborník historický 28, 1995, 250.
- DRAGOUN 2000 — Zdeněk DRAGOUN: Památkový zákon a případ židovského hřbitova v Praze 1 – Vladislavově ulici. Archeologické rozhledy 52, 2000, 447–452.
- DRAGOUN 2002 — Zdeněk DRAGOUN: K otázce tzv. pohřebiště cizích kupců v Bartolomějské ulici na Starém Městě Pražském. In: Civitas et Villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie Środkowej. Cezary Buško / Jan Klápště (eds), Wrocław-Praha 2002, 235–240.
- HAJDUK 1993 — Małgorzata HAJDUK: Cmentarze żydowskie w badaniach archeologicznych. Podsumowanie dotychczasowego stanu badań. Nepublikovaná diplomová práce. Warszawa 1993. Uloženo: Historyczny Uniwersytet Warszawski, Instytut Archeologii.
- HRDLÍČKA 2005 — Ladislav HRDLÍČKA: Praha – podrobná mapa archeologických dokumentačních bodů na území pražské památkové rezervace. Praha 2005.
- HRDLÍČKA 2009 — Ladislav HRDLÍČKA: Praha – databáze podrobné mapy archeologických dokumentačních bodů na území pražské památkové rezervace (Aktualizace k 31. 12. 2005). Praha 2009.
- HUML 1985 — Václav HUML: Praha 2-Nové Město. Výzkumy v Čechách 1982–83, 1985, 140–141.
- FIEDLER 1992 — Jiří FIEDLER: Židovské památky v Čechách a na Moravě. Praha 1992.
- KUŽELKA 2002 — Vítězslav KUŽELKA: Výsledky antropologického výzkumu ze středověkého pohřebiště na parcelách čp. 1390/II a 76/II ve Vladislavově ulici v Praze. Archaeologica Pragensia 16, 2002, 99–118.
- LAŠŤOVKA/LEDVINKA 1997 — Marek LAŠŤOVKA / Václav LEDVINKA: Pražský uličník. Praha 1997.
- LORENC 1973 — Vilém LORENC: Nové Město pražské. Praha 1973.
- LUTOVSKÝ/SMEJTEK 2005 — Michal LUTOVSKÝ / Lubor SMEJTEK ET AL.: Praha pravěká. Praha 2005.
- MATIEGKA 1893 — Jindřich MATIEGKA: Lebky české z XVI. století. Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze 2, 1893/22.
- MILITKÝ 2014 — Jiří MILITKÝ: Numismatický posudek k souboru mincí objevených při archeologickém výzkumu na lokalitě: Praha 1-Nové Město, Purkyňova ulice, výzkum NPÚ ÚOP Praha, č. 2009/40, 2014. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ ÚOP HMP.
- OLMEROVÁ 1978 — Helena OLMEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Purkyňova čp. 1404/II, Nálezová zpráva č. XCIII, 1978. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ ÚOP HMP.
- OLMEROVÁ 1981 — Helena OLMEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Charvátova, Purkyňova, Spálená ul. Pražský sborník historický 13, 1981, 174–178.
- OLMEROVÁ 1982 — Helena OLMEROVÁ 1982: Praha 1-Nové Město. Výzkumy v Čechách 1978–79, 1982, 98–99.

- OMELKA 2004 — Martin OMELKA: Praha 1-Nové Město, Vodičkova ulice – Lazarská ulice ppč. 2381 a 2382. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2001–2003. Pražský sborník historický 33, 2004, 382–383.
- PAŘÍK 2003 — Arno PAŘÍK ET AL.: Pražské židovské hřbitovy. Praha 2003.
- PODLISKA/WALLISOVÁ 2009 — Jaroslav PODLISKA / Michaela WALLISOVÁ: Praha 1-Nové Město, Vladislavova 19, čp. 52, ppč. 758. Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu č. 2009/04 NPÚ ÚOP HMP, 2009. Uloženo: Archiv NZ ARÚ AV ČR Praha, v. v. i., př. č. TX-2010-4072.
- PODLISKA 2011 — Jaroslav PODLISKA: Praha 1-Nové Město, Vladislavova čp. 52/II. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2009–2010. Pražský sborník historický 39, 2011, 462–463.
- PETERA ROHOZNICKÝ 1870 — František PETERA ROHOZNICKÝ: Hroby a mohyly r. 1869 objevené. Památky archeologické 8, 1870, 629.
- PETRÁŇ/RADOMĚRSKÝ 2001 — Zdeněk PETRÁŇ / Pavel RADOMĚRSKÝ: Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky. Praha 2001.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2005 — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Vladislavova ulice. In: Čtyřicet let v podzemí. Výstava k 40. výročí založení archeologického oddělení Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v hlavním městě Praze. M. Tryml (ed.), Praha 2005, 18.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2007a — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Praha 1-Nové Město, Jungmannova ulice před čp. 18/II a 19/II, ppč. 2379. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2005–2006. Pražský sborník historický 35, 2007, 348–349.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2007b — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Praha 1-Nové Město, Lazarská ulice ppč. 2382. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2005–2006. Pražský sborník historický 35, 2007, 349.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2007c — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Praha 1-Nové Město, Vodičkova ulice při vyústění Jungmannovy ulice, ppč. 2381. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2005–2006. Pražský sborník historický 35, 2007, 360.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2007d — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Praha 1-Nové Město, Vodičkova ulice před čp. 681/II, ppč. 238. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2005–2006. Pražský sborník historický 35, 2007, 360.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2009 — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Židovský hřbitov ve Vladislavově ulici. Staletá Praha 25, 2009/2, 54–65.
- SELMÍ WALLISOVÁ 2011 — Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Le cimetière juif médiéval du quartier de Nové Město à Prague. In: L'archéologie du judaïsme en France et en Europe. Paul Salmona / Laurence Sigal (eds), Paris 2011, 273–285.
- URBAŇCZYK/NITSCH 1968 — Stanisław URBAŇCZYK / Kazimierz NITSCH (eds): Słownik staropolski 5/2. Warszawa 1968.
- STAŇKOVÁ 2011a — Veronika STAŇKOVÁ: Výsledky záchranného archeologického výzkumu v Purkyňově ulici na Novém Městě pražském. Staletá Praha 28, 2011/2, 60–73.
- STAŇKOVÁ 2011b — Veronika STAŇKOVÁ: Praha 1-Nové Město, M. Rettigové ppč. 745 a 2388. In: Z. Dragoun et al., Archeologický výzkum v Praze v letech 2009–2010. Pražský sborník historický 39, 2011, 443.
- STAŇKOVÁ 2013a — Veronika STAŇKOVÁ: Praha 1-Nové Město, Purkyňova parc. č. 2384 (kanalizace Quadrium). Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu č. 2013/23 NPÚ ÚOP HMP, Praha 2013. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ ÚOP HMP, čj. 311/4188/2014.
- STAŇKOVÁ 2013b — Veronika STAŇKOVÁ: Praha 1-Nové Město, Purkyňova parc. č. 2384 (kanalizace + voda metro). Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu č. 2013/24 NPÚ ÚOP HMP, Praha 2013. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ ÚOP HMP, čj. 311/11295/2014.
- STAŇKOVÁ 2014 — Veronika STAŇKOVÁ: Praha 1-Nové Město, Purkyňova parc. č. 2384 (Quadrium – uliční vpust). Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu č. 2014/16 NPÚ ÚOP HMP, Praha 2014. Uloženo: dokumentační fondy NPÚ ÚOP HMP, čj. 311/48004/2014.
- ŠTORCH 1924 — Eduard ŠTORCH: Praha v době předhistorické. Praha 1924.
- TOMEK 1855 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy I. Praha 1855.
- TOMEK 1871 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy II. Praha 1871.
- TOMEK 1891 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy VIII. Praha 1891.
- TOMEK 1892 — Václav Vladivoj TOMEK: Mapy Staré Prahy. Praha 1892.
- WALLISOVÁ 1998 — Michaela WALLISOVÁ: První etapa výzkumu židovského hřbitova na Novém Městě pražském. Předběžná zpráva. Archaeologica Pragensia 14, 1998, 141–148.
- WALLISOVÁ 2002 — Michaela WALLISOVÁ: Předběžná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v letech 1997–2000 na židovském hřbitově ve Vladislavově ulici na Novém Městě pražském. Archaeologica Pragensia 16, 2002, 73–98.

Serial No.	Feature	Wall (Z) Layer (vr.)	Tombstone No.	Note	Sex of deceased	Names	Original text	Translation	Dating
1	426	Z023	4	fragment of left upper part of frame of probably female tombstone with text	female?		ה... ..א [ט]...	15. century
2	511	Z092	6	fragment of right part of tombstone with inscription (remains of coloured pattern in 2 nd and 3 rd line)	male?	Jona יונה [son of] Jona, [who passed away] ביום... [of month] כס[לו]...	[son] of Jona, [who passed away] on day... [of month] kisleb [year]...	14.–15. century
3	426	Z032	8	fragment of tombstone without text (back side)					15. century?
4	367	Z075	11	fragment of framed edge of tombstone (without inscription)					15. century?
5	367	Z075	12	fragment of middle part of tombstone with inscription			... [ה' תמוז] [of month] tamuz...	15. century?
6	426	Z043	13	fragment of lower part of tombstone with inscription	male		... צע של צעצ ביום השבת כ"ה א	...[passed away to celestial heights]... ...on shabbat 24 [adar/elul?]	1 st half 15. century
7	426	Z043	14	fragment of middle part of tombstone with inscription		 [מרחשון] לפרט[of month marche/svan... [in year...7 according to number	(1. polovina?) 15. century
8	426	Z043	15	fragment of lower part of tombstone with fragment of text					15. century?
9	426	Z043	18	fragment of right lower(?) part of tombstone with illegible letters (without text?)			... [ש] ... [-]		15. century?
10	368	vr. 001	47	middle section of upper part of unfinished tombstone with remains of frame with text (in 1 st line – remains of coloured pattern, 2 nd line of text is only trace of coloured pattern)	female		... [ספונ]ה אשה [הגן]נה מר[ת]	[here rests] [female] [virtuo]us la[dy]	1 st half 15. century
11	426	vr. 023	52	fragment of back side of tombstone (without inscription)					15. century
12	368	vr. 001	53	fragment of back side of tombstone (without inscription)					15. century
13	336	vr. 120	61	fragment of right upper part of tombstone with frame and inscription			... מ ... כ'	[lady?] ... [of daughter] [of man?]	15. century
14	426	vr. 063	65	fragment of left part of tombstone with frame and inscription	female	(Morde)chaj	... [מרד?]כי [ביר]ה [of Morde]chaj, [who passed aw]ay [on day] ... [in month]	1 st half 15. century
15	426	vr. 063	66	fragment of middle part of tombstone with inscription			... נש[ת] ... [ל]אלף הש[שי] ... [א' א' א' ס' ס' ס']	... [in year]... of [six]th mille[nium] [amen amen amen sela sela sela] ...	2 nd half 14. century
16	426	vr. 062	67	fragments of left lower part of female tombstone with inscription and frame	female	 [מ]רחשון ביום כ"ה ... [ק'ע' לפרט צעצ [בצרו]ר חיים תהא [נשמת]ה צורה	[in month ma]rchesvan on day 25... [in year] [5]170 according to [small] number... [to bond] of alive may [her soul] be accepted	3. 11. 1409
17	426	vr. 062	68	fragment of frame of tombstone (without inscription)					14. –15. century?
18	426	vr. 062	69	fragment of back side of tombstone (without inscription)					15. century
19	426	vr. 065	70	fragment of back side of tombstone (without inscription)					15. century
20	426	vr. 065	71	fragment of tombstone with remains of (lower?) edges of letters				15. century
21	426	vr. 062	72	fragment of back side of tombstone (without inscription)					15. century
22	426	vr. 064	74	fragment of back side of tombstone (without inscription)					15. century
23	426	Z274	82	fragment of right part of male tombstone with frame and inscription	male		... א ... ל ... מ ... ק	1 st half 15. century
24	100	sběr	87	fragment of right part of tombstone with remains of frame and inscription	male	 [ב]ר ... [ש] ... [-] [son of] mister ... [š]	polovina 15. století

Chart No. 1. Prague 1-New Town, block of houses between the streets Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova, plot No. 725/1, locality 3. List of tombstones from excavations No. 2009/16. Epigraphic analysis by D. Polakovič.

SUMMARY

Between 2009–2014, in relation to construction activities in the southern foreland of the Old Town of Prague, seven rescue excavations were carried out in the northern part of the Upper New Town. These activities built on findings known from earlier excavation and from archival sources. Recent field work and its subsequent evaluation enabled a revision of the northwest section of the previously accepted boundaries of the extinct necropolis known as the Jewish Garden (Fig. 4). As documented both by historical sources and the situation as revealed by medieval tomb findings (R 1 and 3), the boundaries of the burials should be clearly situated not on the southern front of the buildings of Purkyňova Street, but a few meters further north to the current boundary between the road and the new multifunctional Quadrio building.

Based on previous findings, it is possible to accept that within the designated boundaries of the necropolis, the intensity of funeral activities varied according to the period and the specific location. This is further suggested by the situation documented in the eastern part of Purkyňova Street. Skeletal remains were not discovered here, and the graveyard boundary in this section was most likely marked by a trench (Fig. 6). So far, the largest concentration of graves has been shown in the central part of the Garden, where most of the grave pits were spaced an average of 0.3 meters apart, compared to its eastern and northern peripheries where the distance between the graves oscillated to about 0.8 meters (Fig. 4). The newly researched graves on Purkyňova Street may be dated to the beginning of the 13th to the end(?) of the 14th century. The age of the situations detected on Vladislavova and Jungmannova Streets was set to a wider range, from the middle 13th century to the 2nd half of the 15th century.

The exposed stratigraphy shows that in the northwestern part of the necropolis, the funeral activities overlaid an older settlement horizon, dated by finds of pottery and denarius of Vladislav II to the period around the mid 12th to the first third of the 13th century (Fig. 10), which can be combined with the foreland settlement of Újezd of St. Martin.

In addition to the described graves, direct proof of the existence of the cemetery is provided by a collection of 24 fragments of tombstones found north of its area (R 3; Fig. 3; Tab. 1). The individual stele were executed from fine-grained sandstone of different thicknesses. External marks and fragments of the epitaphs classify their age to the period from the 14th century to the 2nd half of the 15th century (Fig. 11). Most of the plate tombstones were used secondarily as part of the masonry construction of the sanitary structures of the area's houses and buildings (pits, wells; Fig. 12; CYMBALAK/MATĚJKOVÁ 2012, 47–48). There are two unique items in the discovered collection which stand out among finds of medieval Jewish tombstones in Central Europe. These are fragments with an unfinished inscription, where the first line of the votive inscription was carved, but the second line is only indicated by a red line as a template (Fig. 13, 14). This fact provides justification for the hypothesis of the existence of a workshop in the vicinity that produced tombstones.

The comprehensive protection and furthered knowledge of the cultural heritage property "former Jewish cemetery – Jewish garden, archaeological traces" are associated with regular monitoring of the area's construction activities together with the essential professional archaeological documentation.

Fig. 1. Historic core of Prague with Josefov area demarcated (current boundaries) and the Jewish Garden (according to historical records) in **yellow** and the course of the Old Town fortifications with the moat in **deep gray**.

Fig. 2. Jewish Garden and its nearest surroundings on reconstruction plans from the middle 19th century. **Left** – situation before 1348; **right** – situation after 1419 (TOMEK 1892).

Fig. 3. Prague 1-Josefov. Fragment of tombstone stelae from the Jewish Garden moved in 1866 to the Old Jewish cemetery (taken from PAŘÍK 2003, 18).

Fig. 4. Prague 1-New Town, block of houses north of the Jewish Garden – between the streets of Spálená, Purkyňova, Vladislavova and Charvátova. According to localization and designation from AO NPÚ ÚOP HMP surveys. Archaeological surveyed site in **blue**.

Fig. 5. Prague 1-New Town. Archaeological excavations performed so far in the area of the Jewish Garden. **A** – archaeologically documented existence of Jewish Garden cemetery (1–7); **B** – areas with new findings of tombstone stelae; **C** – locations without archaeologically documented traces of burials (8–21); **D** – reconstruction of the boundary of the Jewish Garden according to written records. Localizations and literature on points No. 1–7 (positive evidence of the Jewish cemetery) are mentioned in descriptions of particular activities. Localizations and literature on points No. 8–21 (negative) are mentioned in this figure's description.

Fig. 6. Prague 1-New Town. Monitored area with on Jüttner's drawing of Prague 1811–1816 and cutout from current cadastral map of Prague with highlighted: **A** – grave findings; **B** – line of moat; **C** – cultural relics "former Jewish necropolis – Jewish Garden, archaeological traces"; **D** – currently accepted north boundary of the former necropolis; **E** – border of former necropolis according to written records.

Fig. 7. Prague 1-New Town, Purkyňova street plot No. 2384/1, locality 1, trenches of excavations 2009/40, 2010/09. **A** – ground plan of early medieval settlement situation, grave pits of the Jewish cemetery and later opoka wall (cemetery wall?); **B** – photo documentation of southeast part of the trench; **C** – developing diagram.

Fig. 8. Prague 1-New Town, Purkyňova street plot No. 2384/1, locality 1, excavation 2013/23. Finding situation with designation of two documented grave pits. **A** – sections, **B** – ground plan. **Yellow hatch** – graves, **gray** – recent disruption, **brown** – coffin walls. The excavation was stopped on the contour of the coffin each time; the content of coffin remained untouched.

Fig. 9. Prague 1-New Town, Purkyňova street plot No. 2384/1, locality 1, excavation 2013/24. Terrain documentation from the excavations with designation of one grave pit. **A** – sections, **B** – ground plan. **Yellow hatch** – graves, **gray** – recent disruption, **brown** – coffin walls.

Fig. 10. Prague 1-New Town, Purkyňova street plot No. 2384/1, locality 1, excavation 2014/16. Terrain documentation from the excavations with designation of two (possibly three) grave pits. **A** – sections, **B** – ground plan. **Yellow hatch** – graves, **gray** – recent disruption, **brown** – coffin walls.

Fig. 11. Prague 1-New Town, Purkyňova plots 2384/1 and 2384/2, locality 2. Dry trench bordering the northern edge of the Jewish Garden. **A** – sections of trench from survey No. 2009+2010/16 (for situation see Fig. 12). **Dark green** – involution phase of the moat with a high proportion of natural silting, **green** – deliberate fill of the trench, **light green** – deliberate fill of the trench contaminated with younger material; **a** – surface of early medieval activity in the area; **b** – surface of geological substrate (soil type) in the vicinity. **B** – ground plan: reconstruction of the course of the ditch in **gray** according to survey No. 1978–1993 (originally XCIII) H. Olmerová – **green** and No. 2009+2010/16 T. Cymbalak.

Fig. 12. Prague 1-New Town, Purkyňova plots 2384/1 and 2384/2, locality 2. Dry ditch bordering the northern edge of the Jewish Gardens. **A** – sections of the ditch from survey No. 1978–1993 (originally XCIII) give an idea of the ditch's profile. **Dark green** – involution phase of the trench with a high proportion of natural silting, **green** – deliberate fill of the trench. **B** – ground plan; reconstruction of the course of the ditch in **gray**, outline of documented area of survey No. 1978/93 in **red** and survey No. 2009/16+2010/16 in **blue**, showing the documented areas with networks of sections.

Fig. 13. Prague 1-New Town, Vladislavova Street No. 1390, plot No. 753/2, locality 5. Site plan of fragment of burial ground (taken from SELMI WALLISOVÁ 2005, 18).

Fig. 14. Prague 1-New Town, Vladislavova Street No. 1390, plot No. 753/2, locality 5. Situation of archaeological excavations in courtyard of the building (taken from PAŘÍK 2003, 16).

Fig. 15. Prague 3-Žižkov, New Jewish cemetery. Symbolic tomb with remains from Vladislavova Street and memorial plaque commemorating the circumstances of their transfer.

Fig. 16. Prague 1-New Town, Jungmannova Street No. 26, plot No. 710, locality 6. One of burials with extant fragments of wooden coffin and with stone plates on eyes.

Fig. 17. Prague 1-New Town, Purkyňova Street plot No. 2384/1, excavations 2009/40 + 2010/09, locality 1. Selection of pottery from 12th–13th centuries and silver plated denar of Vladislav II. (1140–1174) from period until 1158.

Fig. 18, 19, 20, 21, 24. Prague 1-New Town, block of houses between the streets of Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova, plot No. 725/1, locality 3. Fragments of tombstones from former Jewish cemetery, for description see chart 1.

Fig. 22. Prague 1-New Town, block of houses between the streets Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova, plot No. 725/1, locality 3. Fragment of tombstone No. 6 from former Jewish cemetery, for description see chart 1.

Fig. 23. Prague 1-New Town, block of houses between the streets Spálená, Purkyňova, Vladislavova, Charvátova, plot No. 725/1, locality 3. Fragment of tombstone No. 47 from former Jewish cemetery, for description see chart 1.

*Translated by Bohumila Cymbalak Jankovská,
Bryce Belcher and Martin Drahorád*

Příspěvek vznikl v rámci výzkumného cíle NPÚ „Archeologie. Nové historické prameny k dějinám ČR“ financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

Mgr. Tomasz CYMBALAK
NPÚ ÚOP v hl. městě Praze
Na Perštýně 12/356, 110 00 Praha 1
cymbalak.tomasz@npu.cz

Mgr. Veronika STAŇKOVÁ
NPÚ ÚOP v hl. městě Praze
Na Perštýně 12/356, 110 00 Praha 1
stankova.veronika@npu.cz